Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	Pontoppidan, Henrik.; Henrik Pontoppidan.
Titel | Title:	Familjeliv
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kbh. : Gyldendal, 1940
Fysiske størrelse | Physical extent:	120 s.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

45-163-8°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130020834774

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

HENRIK PONTOPPIDAN

FAMILJELIV

GYLDENDALSKE BOGHANDEL

FAMILJELIV

1940. 119

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

HENRIK PONTOPPIDAN

FAMILJELIV

GYLDENDALSKE BOGHANDEL = NORDISK
FORLAG = KØBENHAVN = MCMXXXX

COPYRIGHT 1940 BY GYLDENDALSKE
BOGHANDEL NORDISK FORLAG - COPENHAGEN

—

OPLAG: 3000 EKSEMPLARER

—

PRINTED IN DENMARK
GYLDENDALS FORLAGSTRYKKERI
KØBENHAVN

FØRSTE KAPITEL

I Hornsherred, den langstrakte Halvø, der skyder sig ud mellem Roskilde- og Holbæk Fjord, ligger en middelstor Landsby, seks-syv Gaarde og lige saa mange Huse hyggeligt lejret omkring et Gadekær. Det er Østby. Da min Tilværelse i Hjørlunde og Forholdet til Højskolen dér blev mig for broget, flyttede jeg hertil, fordi det var min Hustrus Hjemstavn. Rigtignok var der for Tiden ingen anden Bolig at faa end en gammel Rønne med bare to smaa Stuer og et Køkken, og Familjen var tilmed nylig bleven forøget med endnu en lille Pige. Men i min Henrykkelse over at være bleven helt min egen Mand, befriet fra en Lærervirksomhed, som ikke passede mig, fandt jeg det kun naturligt at dele Kaar med Byens Fattigfolk.

Nogen Tid før vi brød op fra Hjørlunde, havde vi haft et Besøg af Holger Drachmann, hvem jeg jo kendte baade fra det Hegelske Hus og fra de lystige Gilder paa Borchsenius' Kvist i Amaliegade. Han boede hos os en Ugestid og læste et Par Gange op for Eleverne paa Skolen, hvor der i det hele blev gjort ikke saa lidt Stads af ham. Allige-vel kunde jeg ikke tænke tilbage paa dette Besøg uden at ærgre mig over mig selv. Skønt han var min Gæst, havde jeg ikke kunnet lade være med nu og da at gøre lidt Løjer med hans paafugleagtige Selvfølelse, disse store Ord og Paradenumre, som jo forresten ogsaa tidt faldt andre af hans Venner for Brystet. Det kom saa en Dag til et stormende Optrin imellem os, der førte til, at han over Hals og Hoved for-lod os. Dagen efter fik jeg et Brev fra ham, skrevet i Hast paa Ølstykke Station i de Par Minutter, han ventede paa Toget. Bre-vet, som jeg endnu har, er dateret 30 Maj 1883 og viser ham som det Adelsmenneske, han mellem saa meget andet ogsaa var.

Der stod i Brevet: »Jeg har befundet mig saa vel hos Dem i disse Dage, at det forekom mig, som om jeg i lange Tider havde været Gæst i Deres Hus og derved havde vundet en gammel Bekendts Forret til at lade Mund og Tanker løbe. Jeg har i mit Hjem og blandt mine Venner vænnet mig til lidt aabne og undertiden lidt hensynsløse Udtalelser, og det gør mig inderlig ondt, hver Gang jeg mærker, at sligt kan mistydes.«

Jeg følte siden den Dag oprigtig Ærbødighed for Drachmann. En Ærbødighed, der ikke alene gjaldt den store Digter. —

Østby laa paa en Højderyg med vid Udsigt over Egnen og over Roskilde Fjord til Genbokystens skovklædte Skrænter. Et Stykke udenfor Byen laa den Slægtsgaard, hvor min Hustru var født, og hvor hendes Forældre og et Par Søskende endnu boede. Her kunde der i Nødsfald bødes paa Pladsmangelen i vort eget Hus, og det prægtige gamle Ægtepar overlod mig da ogsaa snart en lille Stue, hvor jeg kunde indrette mig

med mine Bøger og Skrivesager, naar Køk-kenlarm og Børneskraal fordrev mig fra Hjemmet.

At en fremmed Mandsperson, der hver-ken var Haandværker eller Arbejdsmand, bosatte sig der i Byen, vakte jo en Del For-undring blandt Egnens Folk. Hvad havde jeg mon i Sinde at leve af med mine to tomme Hænder? Den Omstændighed, at vi tog til Takke med at bo under Byens laveste Straa-tag, bidrog heller ikke til at højne vor An-seelse hos den Del af Befolkningen, der betød noget i Sognet. En af dem, Byens Standsper-son, en tidligere Sognefoged og derfor deko-reret med Dannebrogskorset, skulde direkte have advaret imod os og sagt, at vi saa-mænd nok vilde komme til at ligge Sognet til Byrde en Gang. Og virkelig fik vi paa forskellig Maade at mærke, at vi betragte-des med Mistro og ikke var velkomne hos de Styrende. Til Gengæld fik jeg efterhaan-den flere Venner blandt Byens Husmænd og Egnens Fiskere. De havde et lille Forsam-lingslokale, hvor jeg undertiden kom hen og

underholdt med lidt Oplæsning eller et Foredrag. Men ogsaa dette blev mig ilde optaget af de Styrende, Gaardejerne.

Efter det Ydre at dømme var der ikke stor Forskel paa disse — »Bønderne«, som de selv kaldte sig — og deres Husmænd og Tjenestekarle. I hvert Fald paa Hverdage gik de ens klædt i lappet Tøj og Træsko. Heller ikke i deres Arbejde paa Marken og i Stalden var der Forskel, og Levemaaden var ogsaa ens for begge Parter. De indtog Maaltiderne i Fællesskab, langede til samme Fad og drak af samme Krus. De havde som Børn gaaet i samme Skole og sagde vedblivende »du« til hinanden. Men af alt dette at slutte til en virkelig Samfølelse vilde være en stor Misforstaaelse. Et naturligt Broderskabsforhold eksisterede overhovedet ikke mellem dem. Gaardejeren betragtede sig ikke uden Grund som tilhørende en privilegeret Stand. Ordet »Bonde« var i hans Mund et Udtryk for Selvfølelse. Han var Parthaver i Kongeriget Danmark og besad som saadan en absolut ufortabelig Ret til

et standsmæssigt Underhold af sin Ejendom, saa længe han levede. Hans Arbejdsmand derimod, som maaske i en Menneskealder eller mere havde slidt sig op i hans Tjeneste og med alle sine Kræfter bidraget til at opretholde Bedriften, erhvervede sig ikke derved nogen Prioritet i Gaarden eller nogen Pension fra den, men hjemfaldt med Alderdommen til Fattigforsørgelse — »kom paa Sognet«, som det hed.

I et af de Foredrag, jeg nu og da holdt i Husmændenes lille Forsamlingslokale, havde jeg en Gang omtalt dette Forhold og nævnt, at en retfærdig og fornuftig Begrænsning af Ejendomsretten allerede for mere end fire Tusinde Aar siden var bleven forkyndt af Moses paa Sinai Bjerg sammen med de berømte ti Bud og andre borgerlige Love og Forordninger, forkyndt endog som Aabenbaring af guddommelig Visdom. Rygtet om dette Foredrag havde yderligere ophidset Stemningen imod mig hos mange af Egnens Folk, og der blev almindeligvis sagt, at Højskolen med god Grund havde givet en saa-

dan Fusentast Løbepas. — Nu ja; jeg var ung og holdt af at give mine Tanker frie Tøjler. Det var heller ikke uden personlig Tilfredsstillelse for mig at mærke, at der begyndte at røre sig lidt af en Oprørsbevægelse i denne hidtil saa døde Egn, hvor Kortspil og Kaffeknægte saa længe havde domineret. Det er derfor ikke godt at vide, hvad det altsammen kunde have ført mig ud i, dersom der ikke var indtruffet noget, der lukkede Munden paa mig og for en Tid gav mig ganske andre Ting at tænke paa og grunde over.

Den ene af vore to Smaapiger, den ældste, der nu gik i sit tredje Aar og aldrig havde fejlet noget, var paa underlig Maade begyndt at skrante. Bedst som hun sad stilfærdigt paa sin Skammel og smaasnakkede med sin Dukke, kunde hun fare sammen med et Skrig og tage sig til Hovedet, som om det svimlede for hende. Eller hun stillede sig som i et Anfald af Fornærmethed hen i en Krog og blev staaende der med Ansigtet vendt mod Væggen og var ikke til at faa et

Ord af. Naar hendes Moder tog hende op til sig og spurgte, om det gjorde ondt noget Sted, brast hun i Graad og slog Armene om hendes Hals. Men ingenting vilde hun sige.

Vi blev nu klare over, at Barnet maatte være sygt, og lod Lægen hente. Han boede i en Naboby og tilsaa' hende en Tid daglig. Men Tilstanden forandredes ikke. Den vedblev at være den samme underligt gaadefulde, og Lægen blev for hvert Besøg mere ordknap.

Det er altid saa tungt for Forældre at se deres Barn lide uden at kunne hjælpe det. Barnet selv søger uvilkaarligt en Aarsag til sine Lidelser, og ret naturligt vender dets Mistanke sig mod de Omgivelser, hvorfra jo i Reglen al Straf kommer. I sin Fortvivlelse løfter det de taarefyldte Øjne op imod dem med et ængsteligt spørgende Blik: »Hvad har jeg gjort?« Den gamle Doktors haardnakkede Tavshed bidrog i dette Tilfælde ogsaa til at forøge vor Uro og Nedtrykthed. Først da Barnet en Dag havde

haft et langvarigt og smertefuldt Krampe-anfald, løsnede han Tungen. Han havde hermed faaet det afgørende Sygdomstegn, han havde ventet paa, og han lod os nu forstaa, at Barnet havde Hjernebetændelse. Heller ikke lagde han Skjul paa, at Tilstanden var alvorlig, og at vi maatte være forberedte paa alt.

Glæden ved Børn og ved Familjelivet overhovedet var hos mig en Slægtsarv, et gennemgaaende Karaktertræk i min Familje, fremelsket sandsynligvis i de mange fredelige og børnerige Præstehjem, som den var udgaaet fra. Mens jeg ellers paa mange Maader havde løsrevet mig fra Slægtstraditionen, var der paa dette Punkt noget, der havde slaaet Rod og var bleven Natur hos mig. Lægens mistrøstige Udtalelse om vor lille Pige rystede mig derfor ind i mit Inderste. Jeg kunde ikke fatte, at dette Barn, vor Førstefødte, maaske en Dag skulde tages fra os igen, dette elskelige lille Væsen, der med sit allerførste, spæde Skrig havde opladt en ny Verden for mig, i det hele givet Livet en uanet, ophøjet Værdi.

Nat efter Nat vaagede jeg ved Sygesengen. Med stadig fornyet Haab spejdede jeg efter Tegn paa Bedring i det lille, udtærede Ansigt med de feberrøde Kinder. Men en Aften efter et nyt, skrækkeligt Krampeanfald, hvorunder Barnet havde fægtet vildt med Armene og udstødt høje Skrig, sank hun udmattet sammen og gled kort efter stille ind i Dødssøvnen, tryg som en Fugl, der putter Hovedet under Vingen.

* * *

Der var i Østby underligt nok hverken Kirke eller Kirkegaard. Begge Dele laa en halv Milsvej derfra paa en Pynt, der skød sig ud i Fjorden. Derude laa desuden et gammelt, forladt Herresæde, og det var til Bekvemmelighed for dettes tidligere Beboere, at baade Kirke og Begravelsesplads havde faaet denne for Egnens øvrige Befolkning saa ubekvemme Beliggenhed. Herregaarden, der i Tidens Løb flere Gange havde skiftet Ejer, var tilmed nu kommen paa udenland-

ske Hænder. Sammen med et Par andre danske Herregaarde, deriblandt det skønne Fousingø ved Randers, var den ved Arv tilfaldet den tyske Familje Scheel-Plessen og havde staaet ubeboet i flere Menneskealdre. Atter et Vidnesbyrd om den ufortabelige Ejendomsrets Urimelighed. Kun i Jagttiden dukkede nogle tysktalende Herrer op paa Gaarden med deres Hunde og gjorde Egnen ufredelig et Par Dage.

For mig, der tidligere havde strejfet sorgløst om i Skovene og paa Stranden, var denne ensomt liggende Kirkegaard nu bleven Maalet for mine daglige Vandringer. Siden vor lille Piges Kiste blev sænket i Jorden derude, havde mine Tanker bestandig kredset omkring Stedet. Ingen Dag gik hen, uden at jeg havde været derude og lagt en frisk Blomst paa Graven. Bagefter gik jeg gerne hen i Slægtsgaarden og tilbragte et Par stille Timer med mig selv i den lille Stue, der var bleven mig overladt her, og hvor jeg havde mine Bøger. Jeg trængte stadig stærkere til at oplyses om, hvad andre Mennesker hav-

de erfaret om Døden og ment at vide om den paastaaede Opstandelse. Ogsaa Biblen laa i denne Tid ofte paa mit Bord. Det gamle Testamente havde iøvrigt altid været et Skrift, der tiltrak mig ved sit kærnefulde, billedrige Sprog. Som naar det f. Eks. hed om Leviathanen, at dens Nysen lod Lys skinne, og dens Øjne var som Morgenrøden, naar denne hæver sig over Himmelranden. Sproget og Aanden i det nye Testamente havde jeg derimod aldrig kunnet forlige mig med. Heller ikke nu havde Evangelisternes Tale noget at sige mig. At der, som der blev sagt, med den sagtmodig lidende Kristus var skænket Verden et Ideal, som var værdifuldere end alle den græske Myteverdens ophøjede Skikkelser tilsammen, kunde jeg ikke indrømme. Det var netop Sorgens Overvindelse ved frejdig Livsudfoldelse og mandig Selvtillid, jeg i min nedtrykte Tilstand trængte til at høre om og styrkes ved.

Den gamle Doktor, der havde tilset vor lille Pige under hendes Sygdom, havde i saa Henseende gjort mig en bedre Tjeneste.

Flere Gange havde han sagt, at jeg absolut burde se at faa en anden og bedre Bolig. Det var ikke forsvarligt, sagde han, at leve med Børn i en saadan mørk og fugtig Rønne. Jeg havde ogsaa søgt at samle mig til at gøre en Forandring; men det havde hidtil ikke været mig muligt at opdrive anden Lejlighed hverken i selve Byen eller i Omegnen. Men nu hørte jeg ved et Tilfælde om et Skovhus i Nærheden af Esrom, som skulde være at faa til Leje. Det var rigtignok betydeligt længere fra Østby og min lille Piges Grav, end jeg ret vel kunde tænke mig at flytte bort; men den gamle Doktors advarende Ord lød stadig skræmmende for mig, og det saa meget mere, som vi inden længe igen kunde vente en Familjeforøgelse.

En Dag tog jeg da dertil for at se paa Stedet, og jeg kom her ud for en Overraskelse, som jeg sent glemte. Jeg havde ventet at finde en almindelig landlig Bolig, et Husmandshus med Have el. lign., og saa viste det sig at være en stor Herskabsvilla med Taarn og forgyldt Vejrfløj, et lille Slot

i et prægtigt Parkanlæg og med Storskov til alle Sider. Af Opsynsmanden, der viste mig rundt, fik jeg at vide, at Huset havde været Direktørbolig for en nu nedlagt Papirfabrik »Havreholm« der i Nærheden. Der var en halv Snes rummelige Værelser, og det hele var tydeligt indrettet for en Familje, der levede paa en stor Fod. Ikke desto mindre vendte jeg tilbage til vore to smaa, mørke Østby-Stuer med en Brand i Sjælen. Jeg kunde i mange Dage ikke slippe Tanken paa denne lyse, luftige Bolig og dens vidunderlige Omgivelser. Erindringen om den forfulgte mig overalt, endogsaa ud paa Kirkegaarden, og Fristelsen var saa meget stærkere, fordi den aarlige Leje af hele Herligheden var fabelagtig lav. Huset havde nemlig staaet ledigt i flere Aar, idet dets ensomme Beliggenhed afskrækkede Folk.

For mig var denne Ensomhed nu kun en yderligere Tiltrækning ved Stedet. Mine Erfaringer havde efterhaanden lært mig, at vilde man leve i Fred, kunde man ikke have sine Naboer langt nok borte. Flere af mine

Venner blandt Husmændene i Østby havde saaledes taget mig det ilde op, at jeg efter min lille Datters Død havde følt Trang til at leve mere for mig selv end før. De forstod ikke Aarsagen til det tilbagetrukne Liv, jeg i den sidste Tid havde ført, og som vakte Mistanke hos dem. De mente, jeg fortrød at have været deres Talsmand overfor Offentligheden og nu vilde indynde mig hos Magthaverne i Sognet. Ogsaa i anden Henseende havde jeg skuffet disse Venner. Flere og flere af dem havde sat sig i Hovedet at faa mig gjort til professionel Politiker og stillet mig i Udsigt, at jeg en Gang skulde blive deres Ombudsmand paa Tinge. Men en saadan Fremtid ønskede jeg aldeles ikke. Selv Udsigten til at kunne blive Rigsdagsmand fristede mig absolut ikke; og jeg fandt heri fuld Forstaaelse hos min Hustru. Skønt saa rolig, næsten stilfærdig af Væsen var hun et Menneske med stærke Følelser, og trods sin Højskole-Fortid — eller vel netop paa Grund af den — havde hun ikke meget tilovers for Folketalere, ja kunde næ-

sten ikke forestille sig noget værre end at se mig som en af disse Skraalhalse, der stod paa Talerstolene med kærligt udbredte Arme og et Ansigt, som skinnede af Selvglæde.

Resultatet af vore fælles Overvejelser blev da ogsaa, at vi flyttede fra Østby og drog ind i det forladte Skovslot. Det var et Vovestykke, som vi dog ikke fik Grund til at fortryde. Vort sparsomme Indbo fyldte ganske vist ikke meget i de store Stuer; men vi kom dertil i Oktober før Løvfaldstid, og Skovenes Efteraarspragt bødede godt paa Tomheden inden Døre. Og da saa det ventede Barn kort efter kom til Verden og var en Dreng med kraftige Lunger, følte Tomheden slet ikke mere. Huset syntes pludseligt fuldt beboet. Jeg havde indrettet mig et Arbejdsværelse i det sekskantede Taarnkammer, og naar jeg om Aftenen sad deroppe ved Lampen og i den dybe Stilhed hørte den Nyfødte kræve sig henne i den anden Ende af Huset, lød hans Røst op til mig gennem de mange Stuer som en underfuld Bebudelse.

Jeg fornam det, som om Livet paany tilsmilede mig og lovede fuld Erstatning for alt, hvad jeg havde mistet. Arbejdslyst og Fremtidshaab vendte tilbage hos mig, og jeg følte mig atter lykkelig.

Ensomme Aar blev det ganske vist; men helt uden Forbindelse med Verden var jeg dog ikke. Inde i Helsingør — to smaa Mil fra vort Skovhjem — levede en god Bekendt af mig, Magister Galschiøt. Han var bosiddende Borger der i Byen, som var hans Fødeby. Jeg havde lært ham at kende og var kommen i personlig Berøring med ham, da han for nogle Aar siden begyndte Udgivelsen af sit store Samlerværk »Danmark i Skildringer og Billeder« og havde opfordret mig til at levere et Par Bidrag dertil. Han boede den Gang sammen med et Par ældre, ugifte Søstre i et gammelt Havehus, der laa midt i den udstrakte Familjeejendom, de i Fællesskab ejede. Men i Mellemtiden havde han giftet sig og i et Hjørne af den store Have bygget sig et nyt, smukt Hjem og indrettet det med fin kunstnerisk Smag. Det var dog

stadig det aarhundredgamle Haveanlæg, der især tiltrak ved en Skønhed af en egen stemningsfuld og ophøjet Art. Ejendommelig var navnlig Partiet omkring en Dam i Haven. De høje, ranke Træer, der omgav den, spejlede sig i det blanke Vand, hvor et hvidt Svanepar højtideligt gled om. Indtrykket var tempelagtigt og forøgede Fornemmelsen af, at det altsammen var noget, der havde været til fra Evighed af.

Galschiøt var henved en Snes Aar ældre end jeg. Hans Hustru, født Wibroe, var heller ikke ung længer. Ægteskabet var og blev da ogsaa barnløst. Til Gengæld udfoldedes der en stadig større og festligere Gæstfrihed i det smukke Hjem, og naar Skovstilheden begyndte at stemme mig for Brystet, tog jeg derind for at glemme mig selv en lille Stund. Disse Ture til Helsingør langsmed Stranden foretog jeg altid tilfods. Jeg var ikke Cyklist og blev det aldrig. At vandre ud ad en Landevej og nu og da tage et lille Hvil paa en Grøftekant, havde fra Ungdommen af været min bedste Glæde, og gennem Aarene

vedblev jeg at se med Ringeagt paa disse Hjulryttere, der sad rundryggede og traadte i Pedalerne som gamle Koner ved deres Spinderok.

Af min tidligere Forbindelse med Helsingør var der ikke længer noget tilbage. Min Onkel, Skibsrederen, var død, og hans Forretning, der vistnok en Gang var Byens største, eksisterede knap nok mere. Han havde været gift med en Provstedatter, der var 16 Aar ældre end han; men ogsaa Hjemmet var nu opløst. Da Sundtoldens Afløsning i sin Tid tog Grunden bort under de fleste større helsingørske Købmandshuse, havde min Onkel ved at skabe en Flaade af store Sejlskibe opretholdt Byens Handelsliv og bevaret dens Anseelse baade i hjemlige og fremmede Havne. Men alt dette tilhørte en Fortid, der allerede var glemt. Det var nu andre Foregangsmænd og andre Planer til Byens Opkomst, man talte om og beskæftigede sig med. Min Onkels Navn, der i sin Tid hørtes overalt, nævntes ingen Steder mere. Var det mig en Oplivelse at besøge

det Galschiøtske Hjem, saa mistrøstede det mig til Gengæld overalt i Byen at mærke, hvor hastigt en fortjenstfuld Mands Gerning glemtes og hans Navn udslettedes. Under Hjemvandringen om Aftenen kunde mine Tanker derfor undertiden være triste nok. Saa ringe Varighed havde altsaa den Berømmelse, som saa mange Mennesker stræbte efter med Tungen ud af Halsen og gerne ofrede baade Liv og Lykke for at opnaa. Nej, saa priste jeg mit fredelige Skovliv, og naar jeg i Skumringen sad derhjemme omgivet af Kone og Børn, mens Brændeknuderne knitrede hyggeligt i Ovnen, maatte jeg mindes en gammel indisk Vismands Ord: »Vend den utaknemlige Verden Ryggen og tage Vare paa det Liv, der gror og blomstrer i dit eget Indre.«

Nu skulde det — forunderligt nok — alligevel netop i disse Aar hænde, at jeg paany kom ud for stride Storme og maatte tage Livtag med Magter, som jeg mente at have gjort op med en Gang for alle. En Dag i Sommertiden fik jeg Besøg af en yngre

Broder, der var Forretningsmand i København. Han havde i Øjeblikket Ferie og agtede sig til Vesterhavet for at bruge Bade. Hans Hensigt med Besøget var at overtale mig til at gøre ham Følgeskab paa Turen. Han vilde til Blokhus, som den Gang var begyndt at faa Anseelse som Badested. Nu havde jeg i flere Aar ikke været i Jylland, havde desuden netop sluttet et større Afsnit af den Roman, jeg for Tiden arbejdede paa, og trængte til et Pusterum. Jeg var derfor ikke svær at friste. Vi tog saa afsted, uden at jeg kunde ane, hvilke skæbnesvangre Følger denne uforberedte Sommerudflugt skulde faa for mig og for hele Hjemmet, ja at den skulde blive intet mindre end den katastrofale Afslutning paa et Hovedkapitel af min egen Livsroman.

* *
*

Paa Blokhusstranden laa Side om Side to mindre Sommerhoteller, der tilsammen rummede et Par Hundrede Gæster. Disse under-

holdt sig mellem Badene med at spille Kroket eller Tennis paa Hotellernes fælles Sportsplads og gjorde iøvrigt Udflugter i Omegnen til dens berømte, høje Klitpartier og store Lyngheder. Jeg, som var bleven uvant med at omgaaes Bymennesker, havde forud besluttet saa vidt muligt at holde mig for mig selv og undgaa al Berøring med Fremmede. Det skulde dog gaa helt anderledes. Ret hurtigt endogsaa kom jeg med ind i al Badestedets Selskabelighed. Om det saa var paa Boldpladsen, blev jeg en hyppig Gæst der.

Det skyldtes for en Del et Bekendtskab, som min Broder og jeg tilfældigt havde gjort paa Rejsen dertil, et Par yngre københavnske Damer, to Søstre, som havde været med paa Dagvognen fra Aalborg. De havde i Begyndelsen været ret tilbageholdne og gjort Indtryk af at være et Par Anstandsdamer af den sædvanlige Slags; men under den tre Timer lange Køretur kunde det ikke undgaaes, at vi kom i Snak, og vi mærkede da til vor Forundring, at de trods deres for-

melle Væsen og Udtryksmaade begge var meget naturlige og indtagende Mennesker. De havde ikke tidligere været paa Vestkysten og forhørte sig interesseret om alt, hvad vi kom forbi. Da det nu tilmed viste sig, at vi alle fire skulde samme Sted hen, var Underholdningen bleven helt livlig og fornøjelig.

Det var dette Dagvogns-Bekendtskab, som var bleven fortsat i Blokhus og her havde faaet en halvt familiær Karakter. Skønt vi ikke boede paa det samme Hotel, mødtes vi daglig og fulgtes paa Udflugter omkring i Egnen. Den yngste af Søstrene, som baade var den smukkeste af dem og den mest utvungne af Væsen, var jeg desuden hver Formiddag sammen med paa Boldpladsen. Hun var en ivrig og dygtig Tennisspillerske, der vakte Opsigt med sit gratiøse Spil. Hendes ungdommeligt slanke Skikkelse og lette, yndefulde Bevægelser trak alle Øjne til sig. Skønt jeg i saa mange Aar ikke havde haft en Ketsjer i Haanden og i det hele var en Klods i Sammenligning med hende, opfor-

drede hun mig hver Dag til en Dyst, idet hun med et Smil forsikrede, at jeg snart vilde blive hendes Overmand. Til øjensynlig Forundring for de andre Spillere paa Pladsen blev jeg tilsidst hendes faste Partner. Jeg selv var unægtelig ret flov ved Forholdet paa Grund af hendes absolute Overlegenhed; men samtidigt var det mig alligevel en Tilfredsstillelse at blive foretrukket som Medspiller af en saa smuk ung Dame.

Mellem Badestedets henved to Hundrede Gæster var der en, som var Genstand for særlig Opmærksomhed. Det var den gamle Digter Meïr Aron Goldschmidt, »Ravnen«s og »Avromche Nattergal«s Forfatter. Han var kommen dertil sammen med sin heller ikke ubekendte Søster, der netop havde vakt Opsigt med en Række Avisartikler om den ugifte Kvindes vanskelige Stilling i det nuværende Samfund. Goldschmidt havde om Vinteren været alvorligt syg og tilbragte derfor den meste Tid paa sit Værelse. Kun naar der var Sol paa Himlen og den haarde Vestenvind tog sig et Blund, vovede han sig ud

i Luften ved Søsterens Arm. I Reglen deltog han i Hotellets Middagsbord men var iøvrigt en ret utilnærmelig Gamling, der ikke blandede sig synderligt med de øvrige Gæster. Rent undtagelsesvis henvendte han under Maaltidet en Bemærkning til en og anden af de nærmest siddende Bordfæller; men det forudsattes, at Vedkommende forstod at værdsætte denne Udmærkelse og viste det i sin Holdning. Som saa mange andre Berømtheder kunde han være ikke saa lidt naragtig i sin Selvoptagethed. Da han saaledes havde faaet at vide, at ogsaa jeg var Forfatter, saa' han længe ikke til den Side, hvor jeg var. Jeg var som en ond Lugt for ham.

Hans Søster derimod indlod sig ikke saa sjældent med mig, endogsaa hyppigere end jeg brød mig om. Hun havde en nærgaaende Maade at udfritte mig paa, som ikke var behagelig. Men Resultatet af hendes Forhør over mig maa have været tilfredsstillende, for hun bragte mig virkelig tilsidst i Forbindelse med Broderen. Det gik saaledes til:

Tiden faldt ofte den skrøbelige gamle Herre trykkende lang, og for at hjælpe derpaa fik hun gerne efter Middagen bragt et Spilleparti i Stand til ham paa hans Værelse. Nu rejste Folk jo ikke om Sommeren til Vesterhavet for at underholde sig med Kortspil, og naar Vejret var smukt, kneb det undertiden for hende at faa et Parti samlet. Efter at hun et Par Gange havde maattet savne Medspillere til sin pirrelige Broder, blev jeg en Dag under de højtideligste Former forestillet for ham, hvad der førte til, at jeg undertiden udmærkedes med en Indbydelse til at være hans Makker ved Kortbordet. Det var dog udelukkende om Spillet, der blev talt ved disse Sammenkomster. Dersom Nogen forsøgte at faa en Samtale i Gang af lødigere Art, afbrød han straks og sagde vrantent: »Nu spiller vi Kort.«

Naar jeg havde ladet mig slæbe ind i hele denne Komedie, skyldtes det til Dels Medlidenhed med den syge gamle Mand. Men desuden havde jeg ingen helt god Samvittighed overfor ham i hans Egenskab af ærvær-

dig Kollega. Han havde for mig altid bare været et stort Navn fra en Literaturperiode, som ikke interesserede mig, og jeg kendte derfor ikke synderligt til, hvad han havde skrevet. Iøvrigt hørte Goldschmidt paa dette Tidspunkt ikke mere til de Skribenter, som det var Enhvers Pligt at vide ordentlig Besked om. Flere af det alleryngste Slægtleds literære Smagsdommere vilde overhovedet ikke anerkende ham som virkelig Digter, fordi hans Bøger alle var Prosaarbejder, og han aldrig havde skrevet Vers. Det skyldtes dog ganske andre Grunde, naar jeg selv kendte saa uforsvarligt lidt til hans Forfatterskab, og — hvad der i Øjeblikket var det kedeligste — jeg havde ikke lagt Skjul derpaa overfor nogle af mine Medpensionærer paa Hotellet. Hvor vilde det ikke let kunne komme Søsteren for Øre; og skulde det ske, vilde denne temperamentsfulde Dame sikkert ikke lade mig dø i Synden. Det hændte da virkelig ogsaa en Dag, at hun strøg mig forbi med uforskammet Mine uden at gengælde min Hilsen.

Ogsaa af en anden Aarsag begyndte jeg at trykkes af Atmosfæren her. Min Veninde fra Boldbanen havde jeg en Dag truffet paa Stranden sammen med en elegant yngre Herre, som jeg en Gang tidligere havde set hende med, en af Gæsterne paa det andet Hotel, hvor jo ogsaa hun boede. De sad paa en af Bænkene dernede, lo og spøgte og var øjensynligt svært interesserede i hinanden. At jeg ikke ved den daglige Omgang med den unge Pige var forbleven uberørt af hendes Skønhed og hele friske Personlighed, vidste jeg naturligvis godt; men først ved denne Lejlighed mærkede jeg rigtigt, hvor alvorligt jeg var bleven paavirket. Da vi den næste Dag som sædvanlig mødtes paa Sportspladsen, var jeg ikke i Humør, kunde slet ikke komme i Kontakt med hende under Spillet og opgav hurtigt. Det blev overhovedet vor sidste Kamp.

Jeg havde ikke glemt, hvordan det var at være forhekset, og indsaa' nu, at det maatte have en Ende med denne altfor letsindige Leg. Min Broder, hvis Ferie var udløben,

havde allerede for flere Dage siden forladt Blokhus og var rejst hjem, og jeg fortrød, at jeg havde ladet mig friste til at blive her i Stedet for at gøre ham Følgeskab som Aftalen var. Jeg følte mig overbevist om, at naar jeg først var kommen tilbage til mit fredelige Taarnkammer og havde faaet Pennen godt i Gang paany, skulde jeg snart blive mig selv igen, og det lille Sommereventyr vilde være glemt som en flygtig Morgendrøm.

ANDET KAPITEL

En Ugestid efter Hjemkomsten tog jeg en Dag til Helsingør for at besøge Galschiøt. Uden Held havde jeg forsøgt at ryste de farlige Blokhusminder af mig ved ihærdigt Arbejde. Nu skulde Galschiøt og hans Hjem tjene til Afleder for de urolige Tanker. Til min Skuffelse traf jeg ingen hjemme; baade Mand og Kone var taget til København og ventedes ikke tilbage før den næste Dag. Jeg gik saa hen til en anden af mine Helsingørs-Bekendte, Apoteker Rink i »Det gamle Apotek« ved Havnen, og her traf jeg Edvard Brandes, der havde sit Sommerhus et Sted i Omegnen.

I mine første Forfatteraar, da jeg boede i København, havde jeg flere Gange været sammen med Georg Brandes i det Hegelske Hus. Derimod havde jeg ikke tidligere truffet denne Broder. At han altid omtalte mit

Forfatterskab med Anerkendelse i sit Blad havde ikke ført til noget personligt Bekendtskab. Han levede i det hele ret tilbagetrukkent og var som Privatmand ikke kendt af mange. I sin Egenskab af Politiker og Rigsdagsmand virkede han ogsaa fortrinsvis i Kulissen som klog og verdenserfaren Raadgiver for det landlige Demokrati, han havde sluttet sig til.

Dette tilfældige Møde i en fremmed Dagligstue skulde nu føre til en nærmere Forbindelse og fremkalde et Forhold imellem os, der blev af Varighed. Det hændte nemlig under Besøget, at Apotekeren kaldtes bort, og da Brandes og jeg blev alene, brød han med Konversationstonen, rykkede mig nærmere og viste en overraskende Elskværdighed. Blandt andet spurgte han mig, om jeg ikke en Gang imellem vilde glæde ham med et lille Bidrag til hans Blad, en Novelleskitse, et Rejsebrev eller lignende. Han satte megen Pris paa min Pen, forsikrede han, og jeg vidste vel nok, at hans Blad var en usædvanlig god Betaler.

Af Frygt for at indfanges af Journalistiken havde jeg hidtil kun undtagelsesvis ladet mig friste af den Slags Tilbud. Men i Øjeblikket, da Romanskriveriet var gaaet i Staa for mig og Fremtidsudsigterne i det hele alt andet end lyse, fandt jeg det betænkeligt at afvise en Opfordring fra en saa indflydelsesrig Mand som Edvard Brandes. Inden Apotekeren kom tilbage, fik vi da ogsaa truffet Aftale om at mødes i København en Dag for at forhandle nærmere om et fast, ugentlig Bidrag til Bladet, og en Ugestid senere blev det virkelig til Alvor med denne Sammenkomst paa hans københavnske Kontor. Men her bragtes jeg rigtignok helt ud af Fatning ved, at han i Mellemtiden havde faaet et ganske andet og langt omstændeligere Forslag at gøre mig.

Sagen var den: foruden Georg og Edvard Brandes var der en tredje Broder, Ernst, som tidligere havde været Vekselerer men nu ogsaa havde slaaet sig paa Skribentvirksomhed. I Blade og Tidsskrifter havde man de senere Aar undertiden kunnet se hans

Navn under Artikler om Handel og Penge. Nu havde han i disse Dage faaet overdraget Redaktionen af »Københavns Børstidende«, et ældre Blad, som Børsledelsen udgav, og hvis Indhold hidtil væsentlig havde været de officielle Meddelelser om Aktienoteringen, Torvepriserne, Skibslisterne og slige Ting. Bladets Holdere var ogsaa udelukkende Folk af Handelsfaget, især Smaakræmmere og Agenter af forskellig Slags. Men nu var det den forhenværende Vekselerers Hensigt i skjult Forstaaelse med Broderen Edvard og dennes Avis at skabe et nyt, moderne og underholdende Oppositionsblad, der kunde gøre en Ende paa den konservative Presses overlegne Indflydelse i Hovedstaden.

Det var som Medhjælper til Udførelsen af denne Plan, at Edvard Brandes nu paa Broderens Vegne søgte at hverve mig. Ved at tilbyde et Honorar, der fuldtud sikrede mig Livsopholdet, vilde han knytte mig til Bladet sammen med nogle andre Forfattere af den yngre Kreds. Men han stillede den absolutte Betingelse, at jeg flyttede til København.

Hvad var ogsaa det for en løjerlig Ide af mig — sagde han — at begrave mig ude i Skovene som en Ugle? En Skribent, der vilde tjene Udviklingen, maatte virkelig leve der, hvor Tingene foregik.

Det var Ord, der rørte op i min Samvittighed i denne Tid, hvor hver Dag gav mig nye Beviser paa, at Landlivet og Naturglæden ikke længer var i Stand til at vække Tankelivet og anspore Virkelysten hos mig. Mit Taarnværelse, som jeg tidligere havde hygget mig saa godt i, var bleven mig et Torturkammer, hvor jeg sad med Hovedet i Hænderne og fortvivlet pinte min Hjerne. Da desuden mine huslige Forhold var bleven bestandig brydsommere, vaklede jeg ikke i min Beslutning men underskrev endnu samme Dag en Kontrakt, der gjorde mig til en saadan professionel Bladmand, som jeg havde lovet mig selv aldrig at skulle blive.

For at faa fremskyndet Starten af det nye Blad blev jeg endda indtrængende anmodet om at flytte til Byen snarest muligt, og da jeg selv nu kun ønskede at komme bort fra

Livet i Ensomheden, brød vi allerede et Par Uger efter op fra vort Skovhjem. Sammen med Børnene og det væsentligste af Indboet flyttede min Kone tilbage til Østby og indrettede sig foreløbig i Slægtsgaarden, mens jeg altsaa tog til København med Resten af Møblerne og mine Bøger og lejede to smaa Værelser paa en af de yderste og landligste Sideveje paa Frederiksberg. At slaa mig ned i selve Hovedstaden og paany blive Bymenneske havde jeg ikke kunnet bekvemme mig til. Jeg var nu en Gang formælet med Muldden og følte dette næsten stærkere i Byen end paa Landet. Jeg maatte nødvendigvis have en Landevej at trave paa, og Køernes Brøl paa Markerne, og Hanegalet i Gaardene vedblev at være mig kære, hjemlige Lyde, som jeg ikke kunde undvære.

* *
*

Ernst Brandes var som sine Brødre et godt Hoved men besad — i Modsætning til dem — iøvrigt ingen tiltalende Egenskaber ud-

over en vis Godmodighed. Han var ugift, en grim lille Mand med udpræget jødiske Træk. Ikke desmindre gav han sig Udseende af at have pikante Damebekendtskaber i den elegante Verden og optraadte overhovedet gerne som Storhans. Sandheden skulde efter Sigende være den, at han havde en Del betalte Forbindelser i visse Smaagader men bestandig blev gjort til Hanrej der af yngre Mænd. Hans Livsførelse var i det hele uden al Fornemhed. Kun i sit Forhold til Mad og Drikke udfoldede han en virkelig Overdaadighed. Han var en Fraadser, og den Formue, han i sin Tid havde tjent som Vekselerer, blev i bogstaveligst Forstand spist op. At se ham sidde i et Restavrationslokale med en saftig Chateaubriand foran sig og med Servietten stoppet ind under Hagen som en Savlesmække var absolut ikke noget opbyggeligt Syn. Overhovedet havde jeg vanskeligt ved at forsone mig med ham. Naar jeg havde valgt at bo paa Frederiksberg, skønt »Børstidendes« Kontorer laa i den modsatte Udkant af Byen, var det ikke uden Forbindelse

med min ringe Sympati for ham. Den lange Afstand skulde tjene til Undskyldning for, at jeg saa sjældent viste mig paa Bladet og i Reglen sendte mine Artikler dertil med Posten. Kun til de halvmaanedlige Redaktionsmøder var jeg forpligtet til at indfinde mig.

I den Medarbejderstab, som han ved Broderen Edvards Mellemkomst havde faaet skrabet sammen mange Steder fra, var blandt andre den unge, af Næringssorger ideligt omtumlede Johannes Jørgensen, der var bleven Bladets Redaktionssekretær; desuden Viggo Stuckenberg og et Par andre Lyrikere af Literaturens yngste Kuld. Trods Forskellen i Alder og i vore literære Bestræbelser kom jeg ganske godt ud af det med dem alle. Med Stuckenberg, der var den af dem jeg følte mig mest tiltalt af baade som Skribent og som Personlighed, blev jeg endogsaa Ven. Efter de søvndyssende Redaktionsmøder, som Brandes ledede ovenpaa en aabenbart altfor solid Frokost, tog vi os gerne en Hjertestyrkning sammen paa en

Kafé der i Nærheden, og siden fulgtes vi den lange Vej gennem Byen ud til Frederiksberg, hvor ogsaa han boede. Han var trods sin Ungdom allerede baade gift og Familjefader, og en Gang imellem gik jeg med op i hans lille Kvistlejlighed, skønt jeg ikke godt taalte at se ham more sig med sine smaa Rollinger, saadan som jeg selv indtil fornylig havde gjort det.

København i dets moderne Skikkelse var forresten bleven mig noget af et Mysterium. Jeg havde været saa længe borte derfra, og Udviklingen var gaaet saa hastigt frem, at jeg daarligt kunde kende Byen igen. Selv dens Sprog var bleven mig halvvejs fremmed. Og al denne Tuden med Horn og Kimen med Klokker i Gaderne gjorde mig ør i Hovedet. Om det saa var Cyklen, lignede den slet ikke sig selv fra Fortiden. De svimmelhøje Hjul, man den Gang red paa med Fare for at styrte paa Næsen ved det mindste Uheld, var gennem forskellige Mellemled forvandlet til en bekvem lille Ekvipage, hvor Folk sad mageligt nedsunkne

som i en Lænestol, eller til et mekanisk Køretøj, der dundrede gennem Gaden og udstødte høje Advarselssignaler.

Ofte naar jeg færdedes i den larmfyldte By, mindedes jeg en Oplevelse, jeg havde haft her i mine polytekniske Studieaar, den Gang altsaa, da jeg selv drømte om at blive en af disse Mirakkel- og Spektakkelmagere, der havde gjort Bylivet til et Helvede. En af vore yngre Lærere paa Anstalten havde en Dag indbudt mig og et Par Medstuderende til »en lille Aftenunderholdning«, som han udtrykte sig med underlig hemmelighedsfuld Mine. Vi skulde ved den Lejlighed, sagde han, blive gjort bekendt med Tidens sidste tekniske Opfindelse, en Nyskabelse, der ikke var mange Uger gammel, og som kun faa Mennesker endnu vidste noget om, skønt den sikkert en Gang vilde faa en overordentlig Betydning. Da vi om Aftenen ved aftalt Tid mødte i det fysiske Laboratorium, sad han ved et lille Bord omgivet af forskellige Instrumenter, deriblandt to roterende Valser, hvorimellem et Metalbaand be-

vægede sig. Han bad os være ganske stille, drejede derefter paa en Skrue, og i det samme udgik der fra Metalbaandet en mærkelig Lyd, en aandeagtig Røst, der syntes at komme ned fra Æteren. Vi kunde høre, at det var en Menneskestemme og at Sproget var engelsk; og det blev os nu forklaret, at Stemmen virkelig kom langvejsfra og fremkaldtes ved en netop opfunden traadløs Lyd-Overførelsesmekanisme, der skyldtes Skotten Graham Bell.

Her hørte jeg altsaa for første Gang Telefonen, denne dæmoniske Opfindelse, der i Løbet af faa Aar skulde omspænde den hele Jord og med sine forskellige Aflæggere gøre Freden hjemløs i Verden. Dersom der findes sansende og tænkende Væsner ogsaa paa andre Kloder, maa man visselig antage, at dette lille Marterinstrument, denne Sladdervornhedens Triumf, i lige saa høj Grad som Krudt og Kanoner har gjort vor Jord ilde berygtet ude i Verdensrummet.

* *
*

Efterhaanden som min literære Bekendtskabskreds voksede og jeg i det hele fik fastere Fodfæste i København, forstod jeg jo, at det ikke var det moderne Gadeliv alene, der havde forandret Byens Karakter. Ogsaa paa anden Maade mærkedes det, at en ny Tid var rykket ind og havde faaet Magt. Byens Teatre og dens Presse, dens Aandsliv overhovedet, havde strøget en hel Del nedarvet Provinsialisme af sig. København var bleven en virkelig Storstad, et Kulturcentrum, der havde faaet Tiltrækning ogsaa for Fremmede. Georg Brandes' evropæiske Ry havde vel nok gjort sit dertil. Langt hyppigere end før kom literært interesserede Udlændinge hertil og slog sig ned for nogen Tid.

En Gang dukkede saaledes August Strindberg op i København og vakte Opsigt i Gaderne og paa Kaféerne med sit forvildede Udseende. Jeg havde nogen Tid forinden lært en anden svensk Forfatter, Aksel Lundegård, at kende. Han boede i Nærheden af Lund og søgte ofte over Sundet for at op-

lives. Han og Strindberg kendte hinanden fra Stockholm og var Venner, og ad den Vej kom ogsaa jeg i Forbindelse med den berømte svenske Gæst. Skønt Strindberg den Gang havde skrevet flere af de Bøger, der senere skaffede ham Verdensnavn, levede han i den ynkeligste Fattigdom. Noget af det første, han forhørte sig om hos mig, da vi var bleven forestillet for hinanden, var, hvor det nærmeste Laanekontor i Kvarteret laa. Lundegård fortalte mig senere, at han var kommen til København uden mange Ører i Lommen. Han havde overhovedet næsten aldrig Penge. Som han i sine Bøger levede paa Krigsfod med hele Menneskeheden, laa han ogsaa bestandig i Fejde med sine Forlæggere. Dog var det naturligvis allermest hans Sinds dybe Fredløshed, der gav ham dette fortvivlede Ansigtsudtryk og gjorde hans Blik saa skummelt og vildt, som om han i det mindste havde et Par Mord paa Samvittigheden.

I de Maaneder, han opholdt sig her, saa' jeg forøvrigt mindre og mindre til ham. En

Kreds af Literaturens og Pressens yngre københavnske Levemænd havde tilegnet sig ham og turede rundt med ham paa Restavrationer og Natkaféer for bagefter i Avisartikler at gøre sig til af deres nære Forhold til den store Digter. Men en Dag fik jeg at vide, at han i et pludseligt Anfald af »Vanvid«, som der blev sagt, var brudt op fra Orgierne og havde gemt sig et Sted i Nordsjælland for her i klosterlig Ro at skrive et Par nye Sørgespil.

I mine to smaa Stuer paa den fredelige frederiksbergske Sidevej levede jeg selv paa denne Tid et ensomt og arbejdsomt Skrivebordsliv med min Pen til eneste Fortrolige. Formiddagstimerne maatte jeg regelmæssigt ofre paa Journalistiken; Resten af Dagen og som oftest en Del af Natten ogsaa arbejdede jeg paa min Roman, som jeg nu igen havde taget fat paa med Lyst og Iver. Skumringstimen, der altid havde været min Hviletid, tilbragte jeg i en gammel Lænestol, som var et Arvestykke fra Barndomshjemmet, hvor den havde været

min Fars Tilflugt, naar hans Tanker trængte til et Hvil. Nu søgte jeg selv til den i samme Hensigt.

Jeg boede i Stuen, og udenfor Huset stod en Gadelygte, der paa denne Aarstid netop blev tændt, mens jeg sad i Stolen og holdt Mørkning. I det Øjeblik, Lyset fra Lygten faldt ind i Stuen, fornam jeg det i min Ensomhed, som om jeg fik Besøg af en trofast Ven. Men nogen virkelig Hygge følte jeg ellers kun sjeldent i mine Stuer, end ikke i disse Hvilepavser. Dertil var Tankerne for urolige. Snart gik de hjem til Slægtsgaarden, drevet dertil af mange Slags Bekymringer, ogsaa af Længsel efter Børnene. Snart var det Blokhusminderne, der hjemsøgte mig og skabte Uro og Forstyrrelse i Sindet af anden Art. Forgæves havde jeg bestræbt mig for at udslette al Erindring om min skønne Partnerske paa Boldpladsen derovre. Ved Afskeden hin Dag havde hun paa sin indtagende naturlige Maade faaet mig til at give Løfte om, at jeg vilde besøge hende og hendes Søster, naar jeg en Gang kom til Kø-

benhavn; og da jeg jo maatte formode, at hun selv forlængst var kommen hertil, gik jeg paa mine Byture bestandig i Ængstelse for at støde paa hende derinde. For hvordan vilde et saadant pludseligt Genmøde paa Gaden vel spænde af?

Nu skete det virkelig en Dag, da jeg kom gennem Østergades Menneskevrimmel, at der jog som en Isning igennem mig ved Synet af to Damer, der stod foran en af de store Forretninger og betragtede dens Vinduesudstilling. Det var hende og Søsteren. Skønt hun altsaa stod med Ryggen til, og jeg gik ovre paa det modsatte Fortov, saa vi havde Gaden imellem os, var Indtrykket paa mig saa stærkt, at jeg endnu om Aftenen ikke havde forvundet det. Jeg sad ved mit Skrivebord med Hovedet mellem Hænderne og var ikke mig selv af Betagethed. Hele den Fortryllelse, hun havde øvet paa mig i Blokhus, følte jeg igen, og var ude af Stand til at samle mig til Arbejde. Ja, hvad nyttede det at flygte fra sig selv og ville bekæmpe sine Lidenskaber med Harens Vaaben? I

mere end en Maaned havde jeg nu holdt mig fra Slægtsgaarden, havde nøjedes med at skrive i Ny og Næ i det Haab paa den Maade lettest at bringe en Forsoning til Veje. Men hvad havde det hjulpet? Nej, nu vilde jeg have en Afgørelse og ved fornyet Omgang med min Blokhus-Partnerske se at komme til Klarhed over mig selv og naa tilbunds i mit labyrintiske Sind.

De to Søstre boede sammen med deres Moder paa en Førstesal i en herskabelig Villa ved Søerne. Moderen var Enke efter en ministeriel Embedsmand og havde Titel af Justitsraadinde. Hun var en smuk, hvidhaaret Dame, og det var ikke vanskeligt at se, at det var fra hende, Døtrene havde deres statelige Skikkelser og stilfulde Optræden. Skønt den frimodige Blokhustone, som den yngste af dem straks genoptog overfor mig, aabenbart ikke behagede Moderen, viste denne mig dog mere Venlighed, end jeg havde ventet det af en Justitsraadinde, og jeg fik efterhaanden ikke saa faa Indbydelser til Huset. Familjen levede overhovedet meget

selskabeligt. Man traf i Besøgstiden næsten altid Fremmede der, hovedsageligt ældre Mennesker, betitlede Folk af Embedsstanden, Justitsraadindens Bekendtskaber fra Fortiden.

For mig, der saa længe havde levet borte fra det københavnske Selskabsliv, var det underligt at træffe disse Mennesker af en Samfundsklasse, jeg i mangfoldige Aar ikke havde haft Berøring med. De ældste og værdigste af dem var endda af en Type, som jeg havde ment overhovedet ikke eksisterede mere. Ejendommeligst for mig var det dog at se min livfulde Tennis-Spillerske i disse Omgivelser; men forøvrigt syntes jeg ogsaa at kunne mærke, at baade Moderen og den ældre Søster undertiden sad i Angst for, hvad hun kunde finde paa at sige eller foretage sig i disse Fremmedes Nærværelse. Mere og mere bekræftedes hos mig den Formodning, jeg ogsaa i Blokhus nu og da havde haft, at hun med sit Friluftsliv og paa forskellig anden Maade søgte at befri sig for Familjelivets Tvang. Jeg forstod, at hun — som jeg selv i sin Tid — altid havde været

Husets urolige Aand og med Forsæt kæmpede sig fri af Familjetraditionerne. Var det maaske Følelsen af en vis Samhørighed paa dette Punkt, der allerede i Blokhus saa mærkeligt hurtigt havde ført til en halvkammeratlig Forstaaelse imellem os?

* * *

Jeg, som nu var naaet et Stykke ind i Trediverne og atter levede et ubundet Ungkarleliv, kom i denne Tid ud for en Hændelse, der paa afgørende Maade skulde ændre min hele daglige Tilværelse. Den journalistiske Virksomhed, jeg i et Par Aar væsentlig havde levet af, blev brat afsluttet, ja fik en Ende med Forskrækkelse. »Børstidende«, der var bleven oprettet med saa store Forhaabninger, havde ruineret Ernst Brandes og maatte pludseligt gaa ind. Helt uforberedt for mig kom Katastrofen ganske vist ikke. Jeg havde ret snart indset, at Brandes ikke var meget værd som Redaktør og at hans specielle Evner kun havde

Betydning for et rent Fagblad. Vi, hans literære Medarbejdere, duede heller ikke til at imødekomme det store Publikums Smag. Flere af mine egne Artikler havde saaledes fremkaldt Klager fra Holderne, ja med en enkelt havde jeg haft det Uheld, at den gav Anledning til et offentligt Sagsanlæg mod Bladet. Ogsaa i Brandes' Privatliv var der i den sidste Tid foregaaet besynderlige Ting. Han, den allerede halvgamle Pebersvend, havde en Dag gaaet hen og giftet sig, hvad der paa Grund af Forbindelsens ejendommelige Art havde vakt Fortrydelse indenfor hans egen Familje. Ved vort sidste Redaktionsmøde var han ogsaa optraadt underligt ubehersket, havde været næsten utilregnelig. En Dag ikke længe efter fandt en Skovbetjent ham som Lig i en Tykning i Dyrehaven.

En Række Forhandlinger om at fortsætte Bladet med en anden Redaktør førte ikke til noget. Udgivelsen maatte standses. Heldigvis havde jeg kort forinden faaet afsluttet den store Roman, jeg i saa mange Aar havde arbejdet med, og ved at sælge den til

P. G. Philipsen, der efter gamle Hegels Død var bleven min Forlægger, kom jeg i Besiddelse af saa mange Penge, at jeg for en Tid kunde betragte mig som lidt af en Kapitalist. Samtidig var der sket det afgørende med mine private Forhold, at min Kone og jeg havde faaet talt ud med hinanden; og efter at jeg var gaaet ind paa at give Afkald paa Børnene, opløstes vort Ægteskab. Slægtsgaarden i Østby og Kirkegaarden derovre var fra nu af lukket for mig, og Børnene havde jeg — som jeg den Gang troede — ogsaa taget den sidste Afsked med.

I disse saa triste Dage blev min Forbindelse med Villaen ved Søerne særlig betydningsfuld for mig. Jeg fik virkelig noget af et Hjem der. I min nedtrykte Sindsstemning virkede de store, smagfuldt møblerede, altid blomstersmykkede Stuer uvilkaarligt opliven-de; og efter at Justitsraadinden havde hørt om min Skilsmisse var hun bleven næsten moderlig i sit Væsen overfor mig. Ogsaa den ældste af Døtrene, der undertiden havde kunnet være ret spansk, var bleven en hel

Del elskværdigere. Men mine bedste Timer i Villaen havde jeg dog, naar de begge var borte, i Selskab eller i Theatret, og min Veninde ved et skjult Tegn havde ladet mig forstaa, at jeg vilde kunne træffe hende alene hjemme. Vi underholdt os altid saa godt med hinanden, fik ogsaa stadig mere og mere at tale sammen om. Og da vi havde saa meget tilfælles, forstod vi let hinanden til Trods for, at der efterhaanden havde udviklet sig et eget Frimurersprog imellem os, hvori alle Slags endnu ikke tilstaaede Tanker og Følelser forklædte sig saa listeligt. En Dag spurgte jeg hende dog ret ligeud, hvordan det egentlig var gaaet til, at hun med sine 27 Aar havde undgaaet at blive forlovet, endsige at blive gift. Hun tav en lille Stund, svarede saa med et skjælmsagtigt Øjekast: »Gud ved, om jeg ikke har gaaet og ventet paa En, som jeg virkelig kunde komme til at synes om.«

Men nok herom. Som det tidligere er forklaret i denne Bog: der er Erindringer, man ikke kan og ikke skal dele med andre. Nød-

vendigt bliver det dog at fortælle, at jeg tilsidst gik til Justitsraadinden og med Overholdelse af alle Former anholdt om hendes Datters Haand. Vort egenartede Forhold endte saaledes alligevel paa regelret Vis med Forlovelse og Giftermaal. Det skete for mit Vedkommende i det Haab, at den Sejlads gennem Tilværelsen paa Lykke og Fromme, som mit Liv hidtil havde været, maatte kunne fortsættes med noget bedre Held i Fremtiden. Dristig vovet, forud vundet, — med dette Mundheld, som jeg endnu svor til, gav jeg mig paany trøstig Skæbnen i Vold.

Umiddelbart efter Brylluppet begav vi os ud paa en Evroparejse, der varede over et Aar og strakte sig til Foden af Vesuv.

TREDJE KAPITEL

Man rejste den Gang i Udlandet uden at have alle de Besværligheder med Attester, som i Ufredstider skal kunne fremvises overalt for at slippe over en Landegrænse. Man rejste — som man sagde — »paa sit ærlige Ansigt«. Til min tidligste Udenlandsfærd som 18-aarig havde jeg ikke haft saa meget som et almindeligt Politipas at legitimere mig med. Af Hensyn til min Ledsagerske havde jeg denne Gang forsynet mig med et Lejdebrev fra en overordnet Myndighed; men trods Rejsens Varighed og de mange forskellige Lande, vi besøgte, fik jeg ikke nogensinde Brug for det. Efter Tysklands to sejrrige Krige, først med Østerrig, siden med Frankrig, var der faldet Ro over Evropa. Vi var gaaet ind i en lykkelig Fredsperiode, der

skulde vare det meste af et halvt Aarhundrede. Med en nogenlunde anstændig Garderobe var en Fremmed velkommen overalt, mistænktes ikke paa Forhaand som Forbryder eller Spion. At ogsaa Lilleputstaten Danmark havde været i Krig med Tyskland huskedes overhovedet ikke af mange sønden for Hamburg.

I Dresden, hvor vi paa Udrejsen opholdt os nogle Dage, fik vi dog en ret kraftig Mindelse derom. Ved et Tilfælde kom den gamle Fyrst Bismarck netop i de samme Dage dertil fra sit Oldingehjem og Stamgods Varzin. Han var paa Vej til et Familjebryllup et Sted i Østpreussen og skulde bare overnatte der. Men det spændte ikke af uden allehaande Festligheder. De rigstro Borgere greb Lejligheden til paa enhver Vis at fejre Nationalhelten. Der var foruden almindelig Flagning i Byen flere Sangforeningsoptog gennem Gaderne og om Aftenen stor Illumination. Bismarck var nemlig nu den sidstlevende af de tre Halvguder fra Krigsperioden. Aaret forud var den 91-aarige Generalfeltmarskal Moltke

død, og gamle Kejser Wilhelm var heller ikke mere blandt de levende. Bismarck var saaledes den, som tysk Heltedyrkelse udelukkende maatte samles om.

Ved hans Afrejse den næste Formiddag var baade Torvet foran det Hotel, hvor han havde overnattet, og Banegaardspladsen et bølgende og brusende Menneskehav. For at faa ham at se maatte vi søge udenfor Byen og stille os op ved en Jernbaneoverskæring. Men ogsaa her var der Trængsel. Da Toget rullede forbi, skjultes det næsten helt af de mange begejstret svungne Hatte, Dameslør og Lommetørklæder, hvormed det hilstes i Forbifarten. Vi fik dog et Glimt at se af ham, som han stod der ved det aabne Kupévindu og modtog Mængdens Hyldest med fremstrakte Arme. Her saa' jeg altsaa dette Menneske, som i mit Barndomshjem og overhovedet af alle Danske i sin Tid var bleven kaldt en naturlig Søn af Djævlen. Fæl havde han unægtelig altid set ud med sit skrækindjagende Bulbideransigt, der saa forbavsende svarede til hans Karakter. Den

nye Aand, han havde indblæst Tyskerne, var jo heller ikke opløftende. Med det oprindelige Formaal at hvæsse Rigets Sværd havde han tilsidst gjort Tyskland til Evropas Bøddel. Adskillige af hans egne Landsmænd havde da ogsaa i sin Tid haft ondt ved at forlige sig med hans Regimente, endsige at anerkende ham som et værdigt Forbillede for tysk Ridderaand og Ædelsind. Moltke f. Eks., hvis Navn og Fortjenester altid sammenkædedes med hans, som om de havde været Fostbrødre, satte i Virkeligheden ikke Pris paa ham. Under den fransk-tyske Krig, paa et Tidspunkt da Spændingen i begge Lejre var paa det højeste, havde Bismarck for at tvinge sin Vilje igennem overfor ham og faa fremskyndet Beskydningen af Paris, beklaget sig til Majestæten, deres fælles Herre, og gjort det med en saa snu og brutal Beregning, at den gamle Konge var bleven opskræmt og havde sendt sin Generalfeltmarskal et bydende Brev med fornærmelige Beskyldninger.

Moltke glemte aldrig Bismarck den Streg

og viste det i Gerning. Men saa kunde en Fremmed vel ogsaa nok tillade sig at beholde Hatten paa, hvor Manden hyldedes.

* *
*

Vor Honningmaaned, der tillige var en Foraarsmaaned, tilbragte vi i de østerrigske Alper, i en lille Bjergby ikke langt fra Salzburg. Vi havde lejet et Par Værelser hos Byens Købmand, hos hvem vi ogsaa fik Morgenmaaltidet. Men som de Friluftsmennesker, vi begge var, færdedes vi iøvrigt hele Dagen ude. Inderlig lykkelige for vor endelige Forening berusede vi os i den vidunderlige Bjergnatur, steg til Tops eller vandrede gennem Dale og fik os nu og da et Hvil ved at strække os i Græsset. Naar vi ved Solnedgang var kommen tilbage, tog vi regelmæssigt ind til Salzburg og spiste i den verdensberømte Vin-Restavrant »Skt. Peders Kælder«, om hvilken det hed, at man var flere Aar yngre, naar man forlod den, end da man gik derned. I festlig Stemning

kørte vi i hvert Fald altid hjem derfra til vor lille landlige Rede og endte den straalende Dag i hinandens Arme.

Jeg var kommen dertil med Planen til en ny, stor Roman i Hovedet. Efter at Honningmaaneden var gaaet og Hverdagen igen begyndte, vendte Arbejdslysten og Skabertrangen af sig selv tilbage hos mig; og da Byen og Omegnen stadig tiltalte os og Arbejdslysten holdt sig, bestemte vi os til at blive der Sommeren over. Jeg havde hjemme haft for Vane at gaa en ensom Morgentur for at samle Tankerne, inden jeg satte mig til Skrivebordet; saadan hentede jeg ogsaa her Tilskyndelse til Dagens Gerning fra alt, hvad jeg saa' og oplevede paa disse Morgenvandringer. Nu var Egnens Befolkning kraftig katolsk. Overalt ved Vejene stod Krucifikser og Madonnabilleder, og altid saa' man baade Mænd og Kvinder ligge paa Knæ foran dem, hensunkne i Bøn. Efter Søndagsgudstjenesten udgik fra Kirken regelmæssigt en Procession af Præster og Munke, som drog syngende gennem Byen. I Spid-

sen gik en ung Gejstlig med et stort Helgenbillede paa en Stang, og efter ham kom — under en Baldakin baaret af fire Ordensbrødre — en messeklædt Prælat, der holdt et Sølvkrucifiks i den opløftede Haand. Med den anden Haand uddelte han Velsignelsen ved at gøre Korsets Tegn over den knælende Mængde paa begge Sider af Gaden. Overalt, hvor Toget naaede frem, kom Beboerne ud af Husene og kastede sig næsegrus til Jorden for at faa Del i Benediktionen. I det hele fik jeg under Opholdet daglig Lejlighed til at gøre Sammenligninger mellem vor hjemlige Form for Gudsdyrkelse og disse Bjergboeres religiøse Liv.

Jeg husker ikke, om der den Sommer maaske var særlig Anledning for den katolske Kirke til en paagaaende Propaganda; men da vi senere kom til Italien, mødte vi ogsaa dér overalt i Byerne mægtige kirkelige Optog, en Udfoldelse af Pragt og Pomp, der kunde glæde Øjet men stak grelt af mod Befolkningens ynkværdige Fattigdom, alle disse pjaltede og forkomne Skikkelser, man mødte

allevegne. Modsætningen kunde ikke andet end vække til Eftertanke, og hos en Ikke-Katolik blev Tankerne demonstrative.

Der var en Erindring hjemmefra, der for mig kraftigt fremhævede Forskellen paa Protestantismens og Pavekirkens Holdning overfor Guddommen og derfor ved saa mange Lejligheder dukkede op for mig her. I Assens gamle Sognekirke findes et Epitafium malet paa Væggen som et Fikserbillede. Set fra den ene Side forestiller det Korsfæstelsen, fra den anden Opstandelsen. Paa en Sommervandring for en Del Aar siden kom jeg en Søndag Morgen gennem Byen, og da jeg fandt Kirkedøren aaben, gik jeg derind for at se det besynderlige Kunstværk, som jeg ofte havde hørt om. En gammel Kirkebetjent puslede om derinde med en Støvekost. Jeg forklarede ham mit Ærinde, og han førte mig saa hen til en Væg i det søndre Sideskib. Som vi stod der foran Billedet, halvt skjulte af Højkirkens lange Pillerække, lød pludseligt et højt Raab, der gav Genlyd oppe under Hvælvingerne. »Sørensen!

Hvor er De henne, Mand!« Paa Trappen op til Koret stod en svær Herre med Hat paa Hovedet og dampede kraftigt af en Pibe. Kirkebetjenten fortalte mig bagefter, at det havde været Sognepræsten, der var kommen for at levere ham Salmenumrene til den forestaaende Gudstjeneste.

Optrinnet havde virket overraskende paa mig og beskæftiget mig længe efter. Jeg var ikke straks klar over mig selv. Trods mit fornægtende Standpunkt kunde jeg ikke helt lade være med at finde Præstens Adfærd anstødelig. Senere hen gik dog Forargelsen af mig. Herregud, en Kirke var jo et Forsamlingslokale som ethvert andet. Man maatte være katolsk for at kunne vie Murværk og Sten samme Dyrkelse som Guddommen. I religiøst bevægede Tider, naar nye aandelige Strømninger greb Sindene, havde det endda sjældent været fra Kirken, de udgik. Tværtimod. Her slap de i Reglen først ind efter aarelang Modstand. Vilhelm Birkedal og hans Valgmenighed, den ældste i Danmark, holdt jo i Begyndelsen sine

Gudstjenester i en Lo, hvor der paa Hverdage tærskedes Korn. Og i hvor mange almindelige Bondestuer og lavloftede Husmandshjem havde ikke jævne Lægprædikanter godtgjort Kirkernes og Ornatets Overflødighed? Sammenlignet med denne Frimodighed i Gudsforholdet forekom nu Katolikernes slaviske Knælen, deres kælne Kys paa Biblen og hele øvrige Ceremonivæsen mig højst utiltalende. Der var virkelig Øjeblikke her, da jeg priste mig lykkelig over at stamme ned fra en gammel, luthersk Præsteslægt.

* * *

Vinteren tilbragte vi i Rom. Vi traf her adskillige Landsmænd, men vor egentlige Omgang dernede var en Fremmed, en Hollænder, Maleren Jan Verkade. En betydelig Kunstner og et stort Menneske, der tydeligt nok allerede den Gang var paa Vej over mod Katolicismen. Nu har han i mange Aar levet som Munk i det bekendte Benediktinerkloster Beuron ved den tyske Del

af Donau. Den katolske Kirke gjorde i det hele paa den Tid ikke saa faa Erobringer blandt evropæiske Kunstnere og Skribenter, der var uden aandelig Hjemstavn og naturlig Frugtbarhed. Det var et Tilbageslag fremkaldt baade af den yderligt drevne Naturalisme og af Skønmageriet i den en Gang forbilledlige franske Kunst.

Jan Verkade har som gammel Mand fra sit Kloster udsendt et Skrift »Die Unruhe zu Gott«, hvori han højst interessant skildrer sin Omvendelses Historie. Lærerigt er det især at læse hans aabenhjertige Tilstaaelse om de hyppige Fejltagelser og Farer, der er forbundne med et Trosskifte. Et Sted skriver han derom: »Den Forelskelse i det Guddommelige, der uundgaaeligt ledsager enhver alvorlig Omvendelse, denne farlige Tilstand, hvis salige Glæder og taabelige Angster af mange Nyomvendte forveksles med den himmelske Kærlighed, var jeg nu naaet til. Hvad vi paa dette Stadium holder for ren Kærlighed er endnu blandet med megen Egenkærlighed og har en sanselig Bi-

smag. Hvor meget vi end forsikrer om det modsatte, saa er vor Gudhengivenhed endnu altfor meget Glæden ved Sjælelivets Opstemthed, ved den Aandens Løftelse, der momentvis kan give f. Eks. en Kunstner en Fornemmelse af endelig opnaaet Mesterskab. I Virkeligheden har en saadan i sin Gudsdyrkelse først og fremmest søgt Berigelse for sit eget Selv. Man kan derfor bestandig gøre den Iagttagelse, at Nyomvendte med Forkærlighed fordyber sig i Bøger af sværmeriske Skribenter. Selv den tørreste Filister finder Tilfredsstillelse ved en saadan Læsning. Det flakkende og flagrende hos Sværmere og Mystikere svarer just til Novicens egen Tilstand af sjælelig Oprevethed.«

Vi var kommen til Rom sammen med en hjemlig Kunstner, der havde overrasket os med et Besøg i vort Sommerbo i de østerrigske Alper og derfra var fulgt med os til Italien. Det var min gamle Ven Johan Rohde. Han var den Gang endnu ugift og levede et ubundet Kunstnerliv næsten altid paa Rejser. Vi var Venner fra Barndommen, og

han stod mig nærmere end nogen af mine egne Søskende. At jeg allerede fra Syvaarsalderen havde haft en saadan Ven, har jeg altid betragtet som en af Livets gode Gaver til mig. Som Dreng havde han været ret svagelig. Det Friluftsliv, vi andre — hans jævnaldrende Skolekammerater — tumlede os i, maatte han som Regel holde sig udenfor. Imens sad han hjemme og havde allehaande mærkelige Ting for, og denne halvt hemmelighedsfulde Syslen i Ensomhed havde han fortsat i sit Kunstnerliv med det Resultat, at han stadig var i Stand til at udvide Grænserne for sin kunstneriske Stræben. Han, der begyndte som medicinsk Studerende, var efterhaanden bleven ikke alene Maler men ogsaa Grafiker, Stukkatør, Møbeltegner og adskilligt mere. Hvor stor Indflydelse hans fornemme »rohdeske Stil« skulde faa paa vor nyere Kunstindustri, anede dog den Gang kun nogle faa af den indesluttede Kunstners Venner noget rigtigt om.

Velsagtens paa Grund af vore Naturers Forskellighed, og skønt vi iøvrigt var enige

om det meste andet, just om Kunst kunde vore Meninger være højst afvigende. Under Opholdet her i Rom, hvor vi stadig gjorde lange Udflugter sammen, kom det ofte til vidtløftige Debatter derom. Min Beundring for vor store Mester Krøyer, rystede Rohde saaledes hyppigt paa Hovedet af, og maaske var jeg ogsaa noget ensidig i min Opfattelse af hans Betydning. Men jo længere jeg blev i Landet og ved Selvsyn kunde forøge mit Kendskab til Levevilkaarene der, desto mere oprørtes jeg ved at tænke paa det falske Billede af Italien og dets Folkeliv, som de ældre danske Malere gennemgaaende havde givet i de Billeder, de sendte hjem herfra og høstede saa megen Ros for. Alene Titlerne paa dem var i saa Henseende oplysende. »Læsende Abbate i en Klosterhave«, »Albergo med vindrikkende Bønder«, »Markedsscene med Taranteldansere«. Lutter Livsglæde og Idyl.

Først Krøyer havde haft Syn for Vidunderlandets Vrange. Hans »Markarbejdere i Abruzzerne« og især hans »Italienske

Hattemagere« vakte jo ogsaa den voldsomste Modsigelse hos mange derhjemme. Det sidste Billede, hvor to halvnøgne, skrækkeligt udtærede og forkomne Skikkelser staar og sveder i et indelukket, dampfyldt Rum, mens de ælter den sejgt flydende Filtmasse, som de verdensberømte Borsalinohatte laves af, rejste jo et formeligt Røre i København, da det for nogle Aar siden udstilledes paa Charlottenborg. Nogle Kritikere kaldte det rent ud en grov Forsyndelse mod den gode Smag. Som en af Krøyers senere Biografer har skrevet derom: »Sveddraaben paa den ene Hattemagers Næsetip vakte en Storm af Forargelse.«

Paa mig virkede Billedet overordentlig stærkt. Jeg havde undertiden staaet halve Timer foran det, betaget netop af dets Højtidelighed. Og Indtrykket fortog sig sent, ja egentlig aldrig. Endog her i Rom, hvor jeg var omgivet af Verdens mest ophøjede Kunst, sendte jeg undertiden en taknemlig Tanke hjem til Krøyer og hans Hattemagere.

* *

*

Hovedbegivenheden for mig denne Vinter var en Oplevelse uden al Forbindelse med Kunsten og dens Verden. Her i Rom blev det mig nemlig betroet, at jeg igen skulde være Fader. For Familjemennesket i mig blev pludselig Peterskirken, Michel Angelo og al Sydens Pragt og Herlighed til saa lidt ved Siden af denne Udsigt. Selv i det Sixtinske Kapel kunde jeg glemme alt for Tanken om dette lille Væsen, der var paa Vej til os fra det dunkle Hinsides. Saa skulde jeg da virkelig nu faa Erstatning for de to Smaa, som jeg havde maattet give Afkald paa ved mit nye Giftermaal.

Under vor mere end aarlange Omflakken i fremmede Lande havde vi ikke sjeldent kunnet føle Savnet af et Sted, hvor vi for en Tid kunde være helt for os selv og falde til Ro. Nu blev Trangen til alvorlig Længsel. Vi ønskede begge to snarest muligt at komme hjem. Men endnu var det Vinter i Danmark. Der meldtes endog om streng Frost. Først med det store Fugletræk forlod vi Italien og rejste nordover.

Efter Hjemkomsten til København og en

lille Datters lykkelige Fødsel fulgte en Rede-bygningens Tid, der skulde blive mærkeligt afgørende baade for os selv og for vore Efterkommere. En Bestemmelse om, hvor vi vilde bo, endsige nogen Plan for vor fremtidige Levevis havde jeg ikke haft. Som sædvanlig lod jeg Tilfældet raade, og nu hændte der følgende: Om Aftenen paa den Dag, da vor lille Pige var kommen til Verden, gik jeg bort fra min Svigermoders Lejlighed, der var bleven os overladt under Familjens Sommer-ophold paa Landet, og hvor Begivenheden altsaa var foregaaet. Jeg vilde gaa mig en Tur, og det første Menneske, jeg mødte, var en gammel Randers-Bekendt. Han standsede mig og udtalte sin Forundring over at se mig i Hovedstaden paa denne Aarstid, tilmed i en saa skrækkelig Varme. Jeg forklarede ham Grunden og sagde, at det ogsaa var min Hensigt snarest muligt at komme bort herfra og ud paa Landet.

»Saa skulde du saamænd tage derhen, hvor jeg netop kommer fra. Det vil du ikke fortryde,« sagde han.

»Hvor er det?« spurgte jeg.

»Rørvig.«

Jeg kendte Navnet, men stort mere vidste jeg ikke om Stedet, som den Gang i det hele endnu var ret ukendt. Nu gjorde hans Ord om det mig stærkt interesseret, og et Par Dage efter tog jeg dertil for at se paa Forholdene. Det er nu 45 Aar siden, og i alle disse Aar med ganske faa Undtagelser har vi haft vort Sommerhjem der. Den lille Pige, som kom dertil knap en Maaned gammel, er forlængst en gift Kone, og baade for hende selv og for hendes Mand og Børn er Rørvig bleven det Sted paa Jorden, der er dem kærest. Hendes den Gang unge Moder ligger nu begravet paa Byens Kirkegaard, hvor der er beredt Plads ogsaa til mig; — og alt dette som Følge af, at jeg hin Aften i København tilfældigt mødte denne Randers-Bekendt. Var det ikke sket, eller dersom han blot havde gaaet ovre paa det modsatte Fortov, saa vi ikke var kommen i Snak, vilde Rørvig rimeligvis vedblevet at være et ligegyldigt Navn for os allesammen, og vort Sommerliv i disse mange Aar var bleven

et helt andet. Det gamle Ord om »Tilfældet«, at hvad dette skænker os af godt den ene Dag, tager det naadeløst fra os med en kraftig Beklipning den næste, holder altsaa ikke altid Stik.

Det Rørvig, der nu om Sommeren er fuldt af Badegæster og københavnske Landliggere, var for 45 Aar siden en stille Plads, fra gammel Tid et Lods- og Toldsted i øde Omgivelser ved Issefjordens Indløb. Et Aarhundrede forinden havde en Naturkatastrofe — en ugelang Orkan med forrygende Sandflugt — forvandlet Egnen til et Ørkenlandskab af en Storladenhed, som der knap findes Mage til paa den jyske Vestkyst. Et andet Minde om hin Ødelæggelse er den gamle Kirkes ensomme Beliggenhed paa det Sted i Ødet, hvor Byen den Gang laa, og som Befolkningen nu er flyttet bort fra. Her havde i endnu ældre Tider det berømte Isøre liget, Tingstedet, hvor i Middelalderen de danske Kongevalg foregik.

Til Kirken knytter sig fra gamle Dage forskellige Sagn, som en Gang gjorde Rørvigs

Navn kendt Landet over. Der er saaledes Fortællingen om Marsk Stig, der efter Kongedrabet i Finnerup Lade blev forvist til Øen Hjelm og døde der som fredløs men hvis Lig en Nat i al Hemmelighed skal være sejlet hertil for at blive begravet i indviet Jord. Og der er den grufulde Historie om et fremmed Skib, der en Sommernat kastede Anker udfor Kysten og sendte en Baad i Land med en Flok tavse Mænd, der førte en tæt tilhyllet Skikkelse med sig i Lænke. Skaren brød ind i Kirken, og her afdækkedes Skikkelsen, som var en ung, dødbleg Kvinde i Brudedragt. Hun førtes hen foran Alteret, hvor hun knælede ned og derpaa af en Person i udenlandsk Ordensdragt blev viet til en ung Mand af Flokken. Umiddelbart efter Vielsen blev hun bagfra slaaet til Jorden med en Økse, saa Blodet flød henover Kirkegulvet. Hvorpaa Skaren — stadig i dyb Tavshed — drog med hendes Lig tilbage til Skibet, som straks lettede Anker og sejlede bort. Man hørte aldrig om det siden.

* * *

Vor første Rørvig-Sommer blev kun kort. Da vi kom dertil med den Nyfødte, var den halve Del af Sommeren allerede gaaet, og i September, da Efteraarsstormene for Alvor begyndte at vælte ind fra Havet, maatte vi af Hensyn til Barnet bryde op derfra. Vi tog dog ikke tilbage til København. Det frie Landliv var blevet os begge kært. Et Stykke fra Kysten lejede vi derfor et lille Hus i Nærheden af en Skov, der gav Læ, og her trivedes vi alle tre saa vel, at vi blev der hele Vinteren.

Da vi senere igen ventede en glædelig Familjeforøgelse, bestemte vi os til at blive rigtige Landboere, og i nogle Aar førte vi nu en regelmæssig Tilværelse, om Sommeren i Rørvig, om Vinteren et eller andet Sted paa Sjælland, hvor vi fandt et Hus og Omgivelser, der passede os. Og det viste sig, at heller ikke for min københavnsfødte Frue var det noget Offer at give Afkald paa Bylivet og dets tvivlsomme Goder. Som saa mange andre unge Kvinder af hendes Art, naar de bliver Mødre, gik hun op i Hjemmelivet og

Husmodergerningen med den samme fornøjelige Iver, som i sin Tid havde udmærket hende paa Boldpladsen med en Ketsjer i Haanden. Overhovedet var hun, trods Hjemmets Tarvelighed, altid i godt Humør og færdedes nynnende omkring i Stuerne, ofte med et af Børnene hængende paa Ryggen eller tronende paa Skuldrene, i det hele i Besiddelse af en sjelden Evne til at skabe Hygge om sig. Med den Ynde, der udstraalede fra hendes egen Person, kunde hun gøre det jævneste Husmandshus til et festligt Hjem. Som en af vore Naboer en Gang sagde, da han uventet kom i Besøg og fandt Børnene med rene Forklæder paa og saa' Blomster overalt paa Bordene: man havde altid en Fornemmelse af, at der var Fødselsdag i Huset.

Dette fornyede Landliv blev ogsaa af anden Grund en uforglemmelig Tid for mig. Jeg fik endelig her Stunder og Samling til at bøde paa min højst mangelfulde Literatur-Viden, som jeg ofte havde maattet skamme mig over. Jeg var aldrig noget Bogmenneske og

havde ladet Tilfældet raade ogsaa for min literære Udvikling. Læselyst havde jeg nok haft; men det Liv paa Feltfod, jeg gerne førte, havde vanskeliggjort det for mig at faa mere end et overfladisk Kendskab til vor hjemlige, endsige til den store fremmede Bogverden. Nu blev det anderledes. I de lange Vinteraftener kunde jeg sidde i min lille Stue fordybet i en Bog, timevis uforstyrret af selskabelig Snak eller — som i mit tidligere Landliv — af Kortspil og Toddydrikning.

En Vinter var det navnlig Nietzsches Forfatterskab, der optog mig. Georg Brandes havde kort forinden vakt Opmærksomhed for det ved en stor Artikel i »Tilskueren«, en Artikel, der havde forarget adskillige og fremkaldt mange Modsigelser, tilsidst en vidtløftig Debat, som Høffding førte an i. Brandes havde blandt andet skrevet:

»Jeg har villet henvise til denne Skribent, fordi det forekommer mig, som om Nordens Skønliteratur nu vel længe har tæret paa Tanker, der blev fremsatte og drøftede i det forrige Aarti. Det ser ud, som om Evnen til

at undfange ideale Ideer var taget af, ja som om Modtageligheden for dem var ved at svinde. Man tumler stadig med de samme Lærdomme, visse Arvelighedsteorier, lidt Darwinisme, lidt Kvinde-Emancipation, lidt Lykkemoral, lidt Kultus af Folket o. s. v., mens Angreb paa de bestaaende Fordomme truer med at synke ned i samme Kendthed og Hverdagsagtighed.«

Snerten i disse Ord havde jeg følt mig ramt af. Jeg ømmede mig i hvert Fald, og for at kunne dømme selvstændigt om Sagen anskaffede jeg mig tilsidst den tyske Tænkers samlede Skrifter i den nu ret sjeldne fuldstændige (neumannske) Udgave paa elleve Bind. For hvert Bind, jeg læste, voksede Nietzsche i mine Øjne. Jeg maatte indrømme, at han virkelig var en nyskabende Aand, en Aand med Stormfuglevinger i Sammenligning f. Eks. med Kierkegaard, hvis Kritik af Tiden og dens Mennesker gennemgaaende havde forekommet mig ret smaasindet, og hvis højt beundrede Stil altfor ofte fik mig til at tænke paa hans sørgmodige Navn med dets Mindelser om Død og Grav.

Nietzsche er jo siden bleven et af Verdens-literaturens store Navne. Hans Forkyndelse med dens dristige Krav til Personligheden har ikke mindst haft Betydning for hans eget Land. Adskillige af de Mænd, som nu har opkastet sig til Herrer der, har taget deres Brandpile fra hans Kogger og hentet deres Kampskrig fra hans Skrifter. Hans Bebudelse af, at Evropa med det nye Aarhundrede vilde gaa ind i Krigens klassiske Tidsalder, har særlig fundet Modtagelighed i dette nye Tyskland, hvis aandelige Fader han i Virkeligheden har været og ogsaa stadig maa anerkendes for. I andre Kulturlande har hans Anseelse som Tænker derimod paa det sidste været dalende, og mange vil vistnok nu kunne bifalde, hvad Høffding i sin Tid skrev i den nævnte store Polemik med Brandes om ham:

»Dersom det ikke ved dennes Artikel var paanødt mig at betragte Nietzsche som Filosof, vilde jeg ikke have anstillet denne Kritik. Nietzsche er ganske sikkert en sjelden begavet Forfatter, men hans Begavelse er

ikke filosofisk. Han mangler den filosofiske Interesse og den filosofiske Resignation. Han er Digter, Retor; hans Styrke er Stemningen (særlig den antipatiske Stemning), som han formaar at udtale med mærkelig Kraft. Men bag det hele mærker man, forekommer det mig, noget sygeligt forvredent.«

Nietzsche var alle sine Dage et dybt ensomt Menneske, og hans Livs Afslutning blev jo inderlig tragisk. Med sin overanstrengte Hjerne var han periodevis sindssyg, og i sine sidste Aar hensank han i total Aandsformørkelse. En tysk Bogforlægger i Jena, Diederichs, som jeg havde lidt Forbindelse med, har i et Bind Erindringer, han udsendte til Venner og Bekendte, ogsaa omtalt sin Berøring med Nietzsche. Det var dog ikke som Forlægger, han havde haft med ham at gøre; men i den gamle Stiftstad Naumburger, som de begge havde Tilknytning til, og hvor Nietzsche i en af sine Sygdomsperioder var i Pleje, mødte Diederichs ham undertiden i Byens Anlæg, naar Filosoffen i Middagsstunden spaserede der sam-

men med sin Moder, en gammel Præsteenke. Der var paa det Tidspunkt endnu et lille Haab om hans Helbredelse, og — skriver Diederichs — han havde heller ikke det afskrækkende Udseende, som han senere fik. Kinderne havde endnu lidt Farve, de brune Øjne et ret venligt Udtryk. Kun blussede der straks en vild Angst op i dem, naar Nogen gjorde Tegn til en Tilnærmelse.

Da Nietzsche i 1902 døde og blev begravet i Röcken nær Lützen, hvor han var født, var Diederichs tilstede ved Højtideligheden, som iøvrigt ikke overværedes af mange andre end de mest nærstaaende. Som god Bekendt af Peter Gast, Nietzsches Ven og under hans Sygdom og efter hans Død Udgiver af hans Skrifter, blev der givet Diederichs Lejlighed til i Kapellet at tage en sidste Afsked med Filosoffen, inden Kistelaaget blev skruet til. Peter Gast fjernede et Tørklæde, der laa over Ligets Ansigt, og Diederichs noterer, at der ikke var noget af den tidligere Gru i Udtrykket. Øjnene stod

begge helt aabne, ligesom optagne af et stort Skue, et fjernt Syn.

Under Jordfæstelsen hændte det, at en Flok Krager fløj larmende henover Gravpladsen. Diederichs fulgte dem med Øjnene og mindedes et af de mange Smaavers, der ligesom af sig selv bestandig dryppede fra Digterfilosoffens Pen:

»Die Krähen schrein
und ziehen schwirren Flugs zur Stadt.
Bald wird es schnein.
Weh dem, der keine Heimat hat«.

FJERDE KAPITEL

Vor hidtidige Levevis uden fast Vinterbolig maatte nødvendigvis ophøre, da Børnene blev saa store, at der skulde sørges for ordentlig Undervisning til dem. Vi valgte da at bo i Hillerød, tiltrukket baade af den vidunderlige Omegn og af Byens ualmindeligt gode Skoleforhold. Desværre var der paa det Tidspunkt en alvorlig Bolignød i Byen. Vi maatte i den første Tid bo i en kedelig Vognmandsgaard, hvor vi plagedes af al Slags Spektakkel. Men atter en Gang hændte det mig, at Fru Fortuna hjalp mig ud af en pinagtig Forlegenhed og spillede mig en uventet Lykke i Hænde.

En Formiddag gik jeg ind til Byens Frisør for at blive klippet. Mens Saksen kappede løs i Hovedets mørke Vildnis, fortalte den snaksomme Mand mig, at hans ældste

Kunde, en gammel Pastor emeritus og Enkemand, som endnu den foregaaende Dag var gaaet gennem Gaden, om Natten var død af et Hjerteslag. Jeg havde ikke kendt Præsten, havde aldrig set ham; men altid, naar jeg var kommen forbi det Sted, hvor jeg vidste han boede, havde jeg med Misundelse set op til hans Vinduer. Fra Huset, der laa højt og frit i Byens Udkant, maatte der nemlig være et vidunderligt Syn udover Slotssøen til selve Slottet og dets herlige Parkomgivelser. Jeg bad derfor nu Frisøren om at skynde sig med mig, og en Timestid senere sad jeg hos Husets Ejer, en Murermester, og underskrev en Kontrakt, der gjorde mig til den gamle Pastors Efterfølger i hans Lejlighed og Arvtager til en Udsigt, som ingen i Danmark kunde have prægtigere.

I dette Skønhedsrige boede vi nu en Række Aar og oplevede der blandt andet den store politiske Begivenhed, der er bleven kaldt »Systemskiftet«. Det stejle Godsejerregimente — Estrupiatet — der havde gjort Land og Folk til en Fabel for det øvrige Nor-

den, brød i denne Tid endelig sammen. Den gamle Konge var bleven træt af Modstanden og udnævnte en Dag et Ministerium, hvori baade en Bonde og en Landsbyskolelærer havde Sæde. Folket jublede, og rundt om i Landet fejredes Begivenheden med store Fester. Ogsaa København hyldede den nye Regering og holdt en Fest for den i selve Kongens Have, der for den Dag blev omdannet til en folkelig Dyrehavsbakke.

I de større Byer holdt den løftede Stemning blandt Befolkningen sig forøvrigt ikke ret længe. Her havde en ny Konflikt, den mellem Lønarbejdere og Fabriksherrer, i stigende Grad besat Sindene og skabte hver Dag paany Uro. I Hillerød, hvor det politiske Røre aldrig havde ytret sig synderlig kraftigt, og hvor der heller ikke mærkedes meget til Arbejderbevægelsen, gik Livet derfor sin vante Gang lige til den uforandrede Overholdelse af Byens to aarlige, fra Fædrene nedarvede Festdage med Musik paa Torvet og Fællesspisning i Borgerklubben, den ene i Anledning af Kongens Fødselsdag,

den anden paa Grundlovsdagen. Det var kun ude paa Landet, især i Jylland, at man fortsat jublede over Ministerskiftet og opretholdt Stoltheden over, at der nu sad en Bonde og en Landsbydegn i Kongens Raad.

Nogen anden Grund til at prise det trufne Valg af Personer til Landets første folkelige Regering var der i Virkeligheden heller ikke. Den nye Statsminister var en anset Universitetsprofessor, men hans Folkelighed var opfunden til Lejligheden. Han bragte heller ikke noget nyt og frugtbart Initiativ ind i Statsstyrelsen eller viste synderlig Iver for at rydde op i gammel Slendrian. De øvrige nye Ministre var professionelle Politikere med den Rævekløgt, der erhverves og udvikles paa Vælgermøder og i Rigsdagen. En af dem, selve Landets Justitsminister, en tidligere Sagfører, afsløredes efter kort Tids Forløb endog som Storbedrager og maatte forsvinde i Tugthuset. Havde det mangeaarige Junkerherredømme bragt Skam over Landet, gjorde de første Resultater af Folkestyret os heller ikke synderlig Ære.

For en lille Tid at komme bort fra det hele og søge Trøst over Skuffelserne besluttede vi for en Gangs Skyld at svigte Rørvig og sammen med Børnene tilbringe Sommeren paa et nyt Sted og i et andet Land. Vi valgte en norsk Egn, som var bleven prist for os.

Siden jeg i mit 18de Aar første Gang var i Udlandet, havde jeg jo været i adskillige fremmede Lande. Ogsaa vort Naboland Sverrig havde jeg gennemvandret. Derimod havde jeg aldrig været i Norge. Det var saa meget besynderligere som Danmark paa den Tid i literær Henseende var en Provins af Norge og jeg selv med Beundring havde set op til det norske Parnas. Bjørnsons Fortællinger og — i en noget senere Alder — Ibsens Dramaer havde været den Digtning, der i flere Aar betød mest for mig. Alligevel havde det stadig været Syden, der vakte min Udvé og drog mig bort fra Hjemmet. Dette mit første Norgesbesøg blev nu heller ikke rigtig vellykket. Sommeren var usædvanlig hed, og under saadanne Forhold bli-

ver en norsk Fjelddal i det Indre af Landet let en uudholdelig Varmegryde. De omgivende Højder med den ret ensartede Bevoksning kunde heller ikke faa os til at glemme Alperne og de henrivende smaa schweiziske Bjergbyer, vi havde holdt saa meget af og følt os saa lykkelige i. Heldet fulgte mig alligevel ogsaa her. Paa Hjemrejsen gjorde jeg Bekendtskab med en prægtig Nordmand, ved hvem jeg skulde lære Norge at kende fra en ny og bedre Side.

Allerførst forklarede han mig, at hans Land skulde man i Sommertiden lære at kende fra Søsiden, mens dets Indre skulde opleves med Vinterens Sne, Frost og Skiføre. Selv var han en Søens Mand, Skibskaptajn og Fører af en af de store Dampere, der fra Bergen gik i Rutefart langsmed Norges Vestkyst op til Hammerfest og Nordkap. Han var gift med en dansk Dame og havde sit Hjem i København. Hans Kone havde jeg truffet et Par Gange, og af den Grund fortsatte han og jeg Bekendtskabet herhjemme, et Bekendtskab der blev af stor

Værdi for mig. Hans Kone tilhørte en egenartet Søskendeflok, hvis Fader, en bekendt Politiker og velhavende Bladudgiver, af Princip ikke havde giftet sig men ladet sine Børn vokse op som »uægte«.

For at jeg skulde kunne lære hans Land rigtig at kende, udvirkede denne nye Ven hos sit Selskab, at jeg fik Indbydelse til at gøre ham Følgeskab paa en af hans Sommerture til Hammerfest og Nordkap. Som Selskabets Gæst gjorde jeg da Aaret efter Rejsen med ham ind og ud af Vestlandets underskønne Fjorde og videre nordpaa til den fantastiske Oplevelse, der hedder Midnatssolen. Efter denne Eventyr-Sejlads var det absolut forbi med min Forkærlighed for Syden. Det blev fra nu af Norge, der lokkede mig; og samtidig med, at min Begejstring for Landets vilde Skønhed voksede, øgedes ogsaa min Interesse for det norske Folk og dets nationale Kultur. Der var navnlig en af Tidens Digtere, der optog mig, fordi han ligesom den norske Natur var saa ulig alt, hvad jeg kendte baade hjemmefra og fra den tidligere

norske — bjørnson=ibsenske — Literatur. Det var Hans E. Kinch. Jeg havde aldrig hørt hans Navn før, og endnu den Dag i Dag er han jo ret ukendt for os. Nu er han død, og selv i hans eget Land kan man stadig træffe Folk, der aldrig har læst noget af ham. Hamsun kender alle, og han er jo ogsaa god nok, tilmed halvvejs dansk, naar han med sin underfundige Fortællekunst som en Troldmand haler allehaande mærkelige og pudsérlige Ting fra flagrende Duer til mja=vende Kattekillinger og hvide Mus op af en tom Hat. Men Kinch var en vulkansk Natur. Hans Forfatterskab absolut ingen Gynge=stols=Læsning. Det er en ofte tung Fjeldvan=dring op ad stejle og vilde Stier, gennem Ødemarker der er fattige paa Blomster men med storslaaede Udsyn og vidunderlige Luft=spejlinger.

Det hedder jo nok, at det i Kunsten kun er det bedste, der formaar at hævde sig i Kappestriden, og at det alene er det aller=bedste, der bærer Sejrsprisen hjem. Men det passer ikke altid. Det er altfor ofte netop

det næstbedste, der er det virkelig Stores farligste Rival.

* *
*

Turen langsmed Norges Vestkyst op til Nordland foretog jeg en Gang for Modsætningens Skyld i Aarets Mørketid. Midt i Vinterens Hjerte gjorde jeg Rejsen, da der selv i Middagstimen knap nok var nogen rigtig Dag. Til Gengæld foregik Sejladsen under en straalende Stjernehimmel; og — som en Erstatning for Sommerens Midnatssol — stod der over den nordlige Horisont dette gaadefulde Polarlys, en Lysbue, hvorfra urolige Flammer jog ud over Himlen som Straaler fra en underjordisk Esse. Det er Skæret fra denne mystiske Ild, som i strenge Vintre undertiden kan ses ogsaa i Danmark.

Nytaarsdag naaede Skibet Hammerfest, Evropas nordligste Handelsplads den Gang. Her boede den fattigste Del af Befolkningen,

Lapperne, Ur-Indvaanerne, endnu i Jordhytter som i Stenalderen. Jeg overværede Gudstjenesten i Byens lille Trækirke og sad her i en mærkelig blandet Menighed, bestaaende af storskæggede Nordhavsfiskere og stueblege Kontorfolk, af vildt udseende Pelsjægere og smaa, puslingeagtige Stenaldermennesker i rødkantede Vadmelstrøjer og Snabelsko af Dyreskind. Det var saa meget underligere for mig at befinde mig i en saadan Ishavs-Forsamling, som jeg netop i den senere Tid havde maattet høre saa meget om, at det skulde være tvivlsomt, om jeg selv var af ren nordisk Æt. Siden vi var flyttet til Hillerød og havde faaet København saa meget nærmere, havde jeg ikke kunnet undgaa at komme ud for en Del af den Snak, der gik om mig derinde. Og nu havde en eller anden Sladderhank sat i Omløb, at vi Pontoppidan'er fra Randers var af fremmed Afstamning og vistnok havde jødisk Blod i Aarerne.

En af de første, der havde nævnet noget til mig derom, var Edvard Brandes. Da vi

en Gang traf hinanden i København, havde han indbudt mig til at spise hos ham den Dag. Han vidste, sagde han, at han skulde have sin Livret, Scholunt, til Middag, og det kunde interessere ham at vide, om jeg delte hans Smag for denne guddommelige Spise. At han havde en lumsk Hensigt med Indbydelsen, gik først op for mig bagefter.

Edvard Brandes havde ved sit første Ægteskab tilgiftet sig en ret betydelig Formue. Alligevel havde han efter Hustruens tidlige Død slet ikke ført noget selskabeligt Hus. Med sin stadig voksende Indflydelse baade som Politiker og Skribent var han mere og mere gaaet op i Arbejdet for Partiets og sin egen Magtforøgelse. Ligesom hans Forbillede Benjamin Disraeli, der skønt Jøde endte som engelsk Lord og Førsteminister, lykkedes det ham jo ogsaa tilsidst at blive Medlem af et Ministerium og Styrer af Statens Finanser i nogen Tid. At jeg var bleven en af de ikke mange, han i tidligere Aar indbød til sig og saa' ved sit Bord, var mig selv længe en Gaade. Indtil han en Gang lod

et Par Ytringer falde, der viste, at ogsaa han troede paa Rygtet om min fremmede Afstamning, og at han og jeg med andre Ord var Stammefrænder. Den Scholunt, han hin Dag indbød mig til, — en kraftig, let krydret Suppe med smaa Kødstykker i — var en gammel jødisk Sabbathspise, som dels af Hensyn til dens ærværdige Ælde, dels paa Grund af visse Omstændigheder ved dens Tilberedelse blev nydt med ganske særlig Andagt i rettroende jødiske Hjem. Da det nemlig efter Loven var Jøderne forbudt at tænde Ild paa i Sabbathen, blev Helligdagsmaden tilberedt allerede om Fredagen og stod derefter Natten over paa Gløder og smaakogte, mens Husets Kvinder skiftedes til at vaage over den og fremsige Bønner og fromme Besværgelser henover Gryden.

At det for Edvard Brandes Vedkommende ikke var religiøse Følelser, der havde gjort denne Sabbathspise til hans Livret, var nu en given Ting. Den Art Fornemmelser laa slet ikke for ham. Men Scholunt — eller »Gruemaden«, som den ogsaa kaldtes — var

virkelig en prægtig Spise, og da han saa', at jeg forstod at paaskønne den og nød den med Velbehag, erklærede han med et muntert Smil, at han heri saa' det afgørende Bevis for, at vi var Racefæller.

Jeg gjorde ingen Indsigelse herimod saa lidt som imod nogen af de andre ubeviste Paastande om min Familjes Forhold, som i den senere Tid var kommen mig for Øre. Jeg lod Folk snakke, Herregud, hvad vidste vi Mennesker, naar det kom til Stykket, om vor Tilblivelse udover dette ene, at den i alle Racer og Folkeslag hidrørte fra ganske den samme lille intime Proces. Det var netop Bevidstheden om dette fælles Ophav, som forklarede den menneskelige Samfølelse, der var vor sande Religion, et virkeligt Broderskab, der omfattede Individer af alle Racer og Kulører. At de Kristnes Gud, da han bestemte sig til at frembringe et Væsen, der kunde tjene til Forbillede for den hele Menneskehed, foretrak en jødisk Kvinde som Moder til sin Søn, maatte man i hvert Fald være Tysker for at tage Forargelse af.

Med Hensyn til Paastanden om, at vi Børn af Randerspræsten kun var halvvejs danske, hvad Familjen forresten — i hvert Fald de Ældre i Slægten — aldrig havde gjort nogen Hemmelighed af, forholdt det sig saadan dermed. Min Morfar, der havde det gode danske Navn Oxenbøll og i 1867 døde som Byfoged i Vordingborg, var Barnebarn af en fremmed Sømand, der i sin Tid som Skibsdreng var bleven bjerget i Land fra Rigningen af et strandet Skib paa den jyske Vestkyst. Skibet skal have været genuesisk, Besætningen Spanioler; men da Drengen var den eneste af de Skibbrudne, der kom levende i Land, var man iøvrigt uden Oplysninger om ham og hans Hjemsted. Man havde derfor maattet lade ham blive her i Landet, og han havde faaet Navn efter den vestjyske Landsby, hvor han var vokset op og senere blev gift.

Hans Barnebarn, min Morfar altsaa, havde jeg i mine Drengeaar en Gang besøgt i Vordingborg. Jeg husker ham som en mørkladen gammel Mand med et sært uroligt Væsen.

En af hans daværende Embedsbrødre, Saxild, har i nogle efterladte Breve, der er bleven trykte, gjort sig lidt lystig over ham paa Grund af visse smaa Naragtigheder, som han giver den udenlandske Afstamning Skyld for. Han nævner saaledes, hvad ogsaa er rigtigt nok, at Morfar, der selv hed Morten, i Stedet derfor havde givet en af sine Sønner det fremmed klingende Navn Jean Morton.

Min Moder mindede i sine yngre Dage en Del om ham af Ydre, var lille af Vækst som han, sorthaaret og med ret kraftige Farver paa Kinder og Læber. Hvad hun iøvrigt kan have faaet i Arv fra Sydboerne i Slægten, fik hun næppe nogensinde selv Lejlighed til at erfare. I Nittenaars-Alderen blev hun allerede Præstekone, og nu fulgte et aldrig afbrudt Hjemmeliv med 16 Barselsenge, en mere end tyveaarig Barnekammer-Tilværelse, helt optaget af Omsorgen for den store Børneflok, der voksede op omkring hende. Jeg kan næsten ikke huske at have set hende udenfor vore egne Stuer.

Tidligt blev hun desuden svagelig og

maatte ofte i Maanedsvis ligge tilsengs. Men alt bar hun med en Sjælsstyrke, som hun selv udelukkende tilskrev sin ydmyge Kristentro, fremkaldt og udviklet ved Samlivet med min Far. Da det en Gang kom hende for Øre, at en af Byens Pyntekrukker havde kaldt hendes Liv med dets 16 Barnefødsler for et Martyrium, blev hun alvorligt opbragt. »Saa ved den Stakkel altsaa ikke,« sagde hun, »at ved Kristus løftes vi troende Mennesker op over og ud over alle Livets Genvordigheder som paa laante Vinger.«

FEMTE KAPITEL

Blandt de gamle Bekendtskaber, jeg ved Bosættelsen i Hillerød og den lettere Forbindelse med Hovedstaden havde kunnet knytte paany, var ogsaa det med den udmærkede politiske Skribent Erik Henrichsen. Denne fortjenstfulde Mand, der ved sit Skrivebord og i Samtale kunde udfolde saa glimrende Evner og stor Viden, havde mærkeligt nok slet ingen Forstaaelse af, at det er vigtigere for en Mand at kende sig selv, end at vide Besked om Verdenshistoriens største Personligheder. Han havde gjort sig Forhaabninger om at blive Rigsdagsmand og i det hele at komme til at spille en Rolle i det offentlige Liv til Trods for, at Naturen altfor tydeligt havde nægtet ham ydre Betingelser derfor. Han var en lille, lidt forvokset og tilmed stam Mand, der slet ikke egnede

sig til offentlig Optræden, og alligevel følte han det som blodig Uret, at Folk lo af ham og hyssede, naar han viste sig paa en Talerstol.

Hans Bortgang fra Livet blev derfor ogsaa en Tragedie, — dersom det da absolut skal kaldes tragisk, at et Menneske benytter sin Viljes Frihed til at afkorte en Tilværelse, der stadig har bragt ham bitre Skuffelser og gjort ham til Latter. Er den gængse Fordømmelse af den frivillige Livsafslutning ikke en af de Fordomme, vi Mennesker har slæbt omkring med i de sidste 2000 Aar? De højt kultiverede gamle Grækere gjorde sig jo ingen Samvittighed af en velbegrundet Selvudslettelse. Er det i det hele ikke en af vore ulyksaligste Vildfarelser, at vi i Samvittigheden — dette Pulterkammer for al Slags gammel, hengemt Overtro og forlængst overvunden Fordom — at vi i Spøgelserøsten fra dette Gravkammer ejer en guddommelig Vejleder gennem Livets Labyrint, en Fører, som vi tryggere kan bygge paa end paa det højeste menneskelige Gode, vor Fornuft. Og

er det ikke denne falske Tro, der fremkalder saa meget af Ufordrageligheden mellem Menneskene, rejser Broder mod Broder, Slægt mod Slægt, Folk mod Folk, Religion mod Religion; som kort sagt er Kilden til den meste Ufred i Verden?

Et andet af de personlige Forhold, som jeg nu havde fornyet, var Bekendtskabet med Viggo Stuckenberg. Han havde været en af de faa Københavnere, jeg under mit lange Landliv virkelig havde kunnet længes efter. Da jeg kom til Hillerød, var han da ogsaa en af de første, jeg indbød til at nyde Udsigten fra mine Vinduer. Men nu havde jeg igen i længere Tid ikke set noget til ham, og en Dag hørte jeg, at han laa alvorligt syg paa et Hospital. Ikke mange Dage efter læste jeg i Aviserne, at han var død.

Det var et Tab, der gik mig meget nær. Jeg syntes ikke, vi havde Raad til at miste en Mand som ham. Men samtidigt var der noget ved dette Dødsfald, der føltes som næsten selvfølgeligt. I alle de Aar, jeg kendte Stuckenberg, havde han kæmpet med Nød

og Savn. Han var i ung Alder bleven baade Ægtemand og Fader, og for at kunne holde Hjemmet oppe havde han maattet ernære sig ved slidsom Timelærergerning. Dagen igennem og tidt om Aftenen ogsaa maatte han undervise. Det var i de stille Timer omkring Midnat, at han frembragte sin sjælfulde Digtning, hvori der virkelig findes Poesier af den sjeldne, ophøjede Art, der griber Sindet mysteriøst som et Blik ned i meget dybe Brønde, i hvis Grundvand Stjernehimlen spejler sig ved højlys Dag.

Han havde det til Tider saa fattigt, at baade han selv og hans Familje led Nød. I en saadan Periode havde han forsøgt at faa frigjort en lille Pengesum, en beskeden Arvepart, der var bleven baandlagt for ham i Overformynderiet, og til hvis Udbetaling der krævedes justitsministeriel Billigelse. Han havde en Gang fortalt mig om sin Avdiens hos Ministeren i den Anledning. Den var faldet højst uheldigt ud. Ministeren havde nemlig været den Alberti, som kort efter maatte forflyttes fra Kongens Raad til Tugt-

huset. Da han fik at vide, hvem han havde for sig, og hvad Stuckenberg levede af, havde han kort og brøsigt afvist ham med den Bemærkning: »Ja saa! De er Digter. Skriver Vers. Forhaabentlig vil De af Deres betrængte Stilling lære for Fremtiden at tage Dem noget fornuftigere til. Adjø!«

Man kan vanskeligt lade være med til Sammenligning at tænke paa en anden dansk Digtersupplikant hos en anden Minister i en anden Tid, — Wessels bekendte Avdiens hos Guldberg, den Scene, som Marstrand har malet et saa kosteligt Billede af. Mødet mellem Stuckenberg og Alberti er et Optrin, som ogsaa godt kunde fortjene at blive udødeliggjort af en stor Kunstner. Mærkeligt, at ingen af vore Malere har ladet sig friste af det. I Armstolen bag Skrivebordet den almægtige Politiker hovent henslængt. 200 Pund i Vægt og en Vom som en Stortromme, Landets Justitsminister og værste Kæltring. Og overfor ham — staaende ude paa Gulvet — den forlegne Stuckenberg, den sjælsfine Digter med det allerede opslidte

Legeme, den stilleste Mand i Landet, den redeligste.

Og nu var han død. Kun 43 Aar gammel.

* *
*

Jeg selv var nu naaet lidt ind i Halvtredserne, denne slemme Alder, da Tilværelsen begynder at vende Vrangen ud, og Legemet viser de første Tegn paa Henfald og Ormstukkenhed. Alle faar vi i disse Aar vore »Fornemmelser«, flygtige Smaaforstyrrelser rundt om i Kroppen, disse Hold og Sting, der er de uundgaaelige Tømmermænd efter Livsrusen. Skønt jeg næsten ikke havde kendt til at fejle noget, i hvert Fald aldrig havde været virkelig syg, undgik heller ikke jeg denne vor anden Overgangsalders Katzenjammer, der hos mig i Almindelighed ytrede sig som Jagninger og Tryk i den højre Side paa det Sted, hvor efter min Mening Leveren maatte sidde.

I Anledning af et Dødsfald i Familjen, en

Fætter, der var død i ret ung Alder, havde jeg en Dag givet mig til at studere vor Stamtavle, der for Slægten Pontoppidans Vedkommende gik helt tilbage til det 16de Aarhundrede, og det forbavsede mig at se, saa mange af disse mine Forfædre der ligeledes var døde forholdsvis unge. En Navne, Magister Henrik Pontoppidan, var knap bleven saa gammel, som jeg var nu, og en Søn af ham, en Dr. theol. og Stiftsprovst, var død omtrent i samme unge Alder. Min egen Fader var heller ikke bleven nogen gammel Mand. Det samme var Tilfældet med min Onkel, Skibsrederen i Helsingør, der tilsyneladende havde været en saa kraftig Mand. Og for begges Vedkommende var det netop en Svaghed i Leveren, der lagde dem i Graven.

Jeg var for meget af et Jordens Barn og en Livets Elsker til ikke at blive lidt foruroliget af de Tanker, som herved vaktes hos mig. Hver Gang jeg paany fik mine Jagninger i Siden, nedstemtes jeg og blev alvorlig. Skulde maaske ogsaa jeg forlade denne Verden i

min bedste Alder? Det var dog hverken Angst for Døden eller skræmmende Forestillinger om et Liv i en anden Verden, der holdt mig vaagen i mine søvnløse Nætter. Trods mine mange teologiske Forfædre, hvis Efterladenskaber jeg paa andre Maader sporede i mig, havde Kirkens Forkyndelse ikke i mange Aar været andet for mig end tomme Drømmerier. Jeg mente ganske vist ikke, at enhver Kristen var en Farisæer, naar han ivrede mod anderledes tænkende. Men Faren for at blive det lurede efter min Erfaring paa enhver, der troede sig blot en lille Smule bedre end sin Næste. Den Nimbus af Selvretfærdighed, der omgav saa mange Præster, naar de stod paa Prækestolen og talte om de Ulykkelige, der ved deres Frafald fra Troen forskærtsede al sand Glæde og Fred baade her og hisset, havde i en tidlig Alder givet mig en Afsmag for og en Mistillid til Kirken, som jeg aldrig siden havde kunnet overvinde.

Undertiden havde jeg dog følt det som et Savn, at jeg ikke som saa mange andre

havde maattet tilkæmpe mig min Livsanskuelse gennem Tvivl og Anfægtelser, men at den var bleven til saa at sige af sig selv ligesom Ukrudtsplanterne. Men alle den Slags Bekymringer havde jeg nu overvunden. Evnen til at leve et Trosliv var mig i det hele nægtet. Selv i mine mørkeste Øjeblikke lod jeg mig ikke friste af Forfædrenes himmelske Drømmerier. Hvor meget jeg end skulde komme til at lide, jeg vilde for ikke at dø som Hykler lukke Ørene for Kirkens Afladskræmmere og indtil det sidste fastholde mit selverhvervede, ædruelige Syn paa Livet og dets Afslutning.

Jeg havde efterhaanden vænnet mig til aldrig at være rigtig rask og bestandig have Fornemmelsen af at gaa med et Brev store Knappenaale i Underlivet. Hver Dag arbejdede jeg mange Timer ved mit Skrivebord, havde overhovedet næppe nogensinde været mere produktiv. Der var stadig saa meget, der trykkede mig Pennen i Haanden, og med min bestemte Forudfølelse af, at det snart vilde være forbi med mig, var jeg utaalmodig

for at faa det ned paa Papiret. Hensynet til mit literære Eftermæle bidrog vel ogsaa til denne febrilske Virketrang paa Falderebet, skønt Folks Bedømmelse af mit Forfatterskab ellers aldrig havde beskæftiget mig stort. Jeg havde haft min egen Mening om, hvad jeg havde udrettet med min Pen, og den faldt i Almindelighed ikke sammen med Publikums eller Kritikernes. Det bekendte Begravelsesønske, som den dødssyge Heine skal have udtalt for nogle Venner, kom mig i denne Tid ofte i Tankerne. »Blomster eller anden Pynt gør jeg ikke Krav paa; men et Sværd skal I lægge paa min Kiste.« De Ord vilde jeg gøre til mine. For ogsaa mit literære Liv havde væsentlig været en Krigstjeneste. Blandt Stormtropperne med flyvende Faner og klingende Spil havde jeg ikke haft min Plads; men at have deltaget som simpel Soldat i Menneskeaandens Befrielseskamp var mig Ære nok.

Af Hensyn til vore Børn, der nu begge var kommen ind i den voksne Alder, beslut-

tede vi at flytte nærmere til København og bosætte os i Hellerup, som den Gang endnu betragtedes som et ret landligt Opholdssted. Og her indtraf en Dag den Katastrofe, jeg saa længe havde ventet. Hjemkommen fra en Spaseretur overfaldtes jeg af saa voldsomme Smerter, at jeg ikke kunde holde mig oprejst, men maatte søge tilsengs og lade Lægen hente.

Hans Undersøgelse bekræftede, at det var Leveren, det var galt med. Jeg maatte foreløbig blive i Sengen; men dersom jeg vilde være forsigtig, mente han nok, jeg snart kunde komme paa Benene igen. Der gik imidlertid en Uge, og der gik to, og stadig forværredes Tilstanden, og Feberen steg. Tilsidst raadede Lægen selv os at tilkalde en Kirurg, og saa vidste jeg, hvorhen det bar. Kirurgen — en bekendt Professor fra Rigshospitalet — erklærede det da ogsaa straks for paatrængende nødvendigt, at jeg blev indlagt paa hans Afdeling, og allerede den næste Formiddag laa jeg paa Operationsbordet med opsprættet Underliv, hvorfra

der blev udtaget to store og fire mindre Galdesten foruden hele den ganske ødelagte Galdeblære.

* *
*

For en Operationspatient paa et Hospital er Tilværelsen de første Dage nærmest en Fortsættelse af det bevidstløse Liv under Operationen. Man har ikke megen Fornemmelse af sig selv. Det er en Tilstand, der ikke kan være synderlig forskellig fra Barnets drømmeløse Søvn i Moders Liv. Man véd intet om, hvad der sker med En, glemmer det i hvert Fald straks bagefter. En af Hospitalets unge Læger fortalte mig senere, at det en Dag havde set ret sort ud for mig, og at der var bleven gjort Anstalter til igen at bringe mig over paa Operationsstuen for at anlægge ny Forbinding. Jeg havde ikke mindste Erindring derom. Det eneste, jeg dunkelt huskede fra disse første Dage, var, at jeg havde faaet en eller anden Indsprøjtning.

Men ogsaa her, hvor Medpatienter hver Dag blev baaret bort som Lig, havde jeg altsaa haft Lykken med mig. Det varede ikke længe, før jeg blev erklæret udenfor Fare, og allerede fem Uger efter Indlæggelsen kunde jeg vende tilbage til Hjemmet.

Ved Afskeden fra Hospitalet anbefalede Overlægen mig, naar jeg fik mine Kræfter tilbage, at rejse til Wiesbaden og gennemgaa en Brøndkur der. Jeg var i den Alder, sagde han, da Legemet en Gang imellem trængte til at blive ordentlig udskyllet. Jeg kviede mig længe. Gode Gud, skulde nu ogsaa jeg blive en af disse latterlige Personer, der talte om deres aarlige »Brønd« med en Højtidelighed, som om de i Tankerne slog Kors for sig, naar de nævnte Ordet. Tilsidst gav jeg dog efter, og i nogle Uger tilhørte jeg nu det ophøjede Selskab, der om Sommeren spaserer om i Wiesbadens stilfulde Kurpark og i Tøndevis bælger lunkent Saltvand i sig. Det er en fæl Drik, og efter at have fyldt mig med Halvdelen af de foreskrevne 200 Liter snød jeg mig fra Resten og rejste der-

fra sammen med min Kone, som jeg telegrafisk havde skikket Bud efter. Det var en Flugt, og Maalet for den var Freiburg am Breisgau, en By i det badensiske Højland, som vi kendte fra vort Rejseliv i de yngre Dage og den Gang begge havde fattet stor Kærlighed til.

Byen, der ligger ved en Biflod til Rhinen, er et gammelt Erkebispesæde, i det hele en ærværdig Stad med stemningsfulde Gader omkring en herlig Kathedral, hvis Taarn i himmelstræbende Højde næsten overbyder Nabobyen Strasburgs berømte »Münster«. Vi opholdt os nu ikke længe der, før vi mærkede, at det ikke helt var den samme By, overhovedet ikke det samme Tyskland, som vi kendte fra Fortiden. I Wiesbaden med Kurparkens kosmopolitiske Selskab og dens mange forskellige Tungemaal havde vi ikke mærket noget, der virkede paafaldende. Men her blev der ofte en underlig Tavshed i Kaféerne og paa Restavrationerne, naar vi kom derind, og de øvrige Gæster paa vort Sprog kunde høre, at vi var Ud-

lændinge. Man stak Hovederne sammen og hviskede. Der sporedes i det hele hos Befolkningen en mærkelig Mistænksomhed overfor Fremmede, der tidt kunde være generende.

Det var imidlertid blevet Højsommer, og den meste Tid tilbragte vi derfor paa Udflugter i Byens Omegn. Vejret var prægtigt, og da vore Børn nu kom hertil i deres Ferie, foretog vi alle fire lange Vandringer ogsaa i den fjernere Omegn. Men ogsaa her i Bjergene kunde vi en Gang imellem møde den samme Uvenlighed og Mistro paa Grund af vort Sprog.

En Dag var vi gaaet ud til nogle skovbevoksede Højder, hvorfra man havde et vidtstrakt Udsyn over Rhinen og — i Kikkert — til den franske Del af Elsass paa den anden Side af Floden. Strasburg og dens høje Klokketaarn kunde ses med blotte Øjne, og underligt var det i disse skovstille Omgivelser at tænke paa den Kanontorden, der i 1870 under den fransk-tyske Krig i Dagevis var rullet ned herfra under Belej-

ringen af den den Gang franske By. I vor Rejsebog stod der derom, at fra disse Højder var Byen bleven overdænget med ikke mindre end 130,000 Bomber og Brandgranater. Fire Tusinde Bygninger var skudt i Grus, deriblandt det berømte Bibliotek, hvis mange sjeldne Bogskatte gik op i Flammer. For Mennesker, der som jeg havde haft den sjeldne Lykke i mere end 40 Aar at leve under Fredsforhold og kun havde hørt Kanonskud paa Kongernes Fødselsdage og Borgernes Fugleskydningsfester, var et saadant Barbari bleven næsten ufatteligt, og det syntes En ganske umuligt, at det nogensinde vilde kunne gentage sig i et civiliseret Evropa.

Fra Turen har jeg iøvrigt bevaret Erindringen om en lille Oplevelse, der var min første, personlige Fornemmelse af Krigsforhold siden mit syvende Aar, da Tyskerne var trængt ind i Jylland og havde gjort sig til Herrer der. Dagen havde været trykkende hed, vor Vandring i Bjergene ret udmattende. Vi blev derfor glade, da vi under Ned-

stigningen fik Øje paa et landligt Gæstgiver-sted ved Foden af Bjerget. Værten modtog os i den tomme Skænkestue og spurgte med mange Skrabud, hvad han kunde være os til Tjeneste med. Da vi havde gjort vor Bestil-ling, lagde han til min Overraskelse en Pro-tokol foran os og bad os skrive vore Navne i den. Jeg sagde til ham, at han maatte have misforstaaet os. Vi havde ikke i Sinde at bo her, vilde blot have en Forfriskning. Men han forklarede, at det var en Ordre fra Myndig-hederne. Han havde ikke Lov til at servere for Nogen, før de egenhændig havde skrevet deres Navn, Fødested og Fødselsaar i Bogen dér. Jeg forstod saa, at det var en Forsigtig-hedsforanstaltning, der maatte skyldes Lan-degrænsens Nærhed. Og den svarede jo for-øvrigt godt nok til adskilligt andet, der hav-de vakt vor Forbavselse under Opholdet hernede denne Gang.

Vi sad endnu ved vort lille Maaltid i Skænkestuen, da Døren gik op, og en uni-formeret Person, en kæmpestor Officiant af Gendarmeriet, trampede brøsigt ind. Han

slog sig ned ved et Bord i nogen Afstand fra os, fik en Avis bredt ud foran sig og lod, som om han fordybede sig i den. Men stadig gled hans Blik op over Avisens Rand og hen paa os, som én for én blev taget under Observation paa en uforskammet nærgaaende Maade. Særligt magtpaaliggende for ham var det aabenbart at komme under Vejr med, hvad det var for et Sprog, vi talte. Jeg havde tilsidst en Fornemmelse af, at han sad og kæmpede med Fristelsen til at udfolde sig for os i al sin Myndighed ved at tage os i Forhør. Det blev vistnok kun forhindret ved, at vi, saasnart vi var bleven færdige med vort Maaltid, forlod Lokalet. Men endnu før vi var kommen ud af Døren, kaldte han med brysk Stemme Værten til sig og forlangte at se Fremmedbogen.

Forklaringen paa denne almindelige Uvilje overfor Fremmede læste vi os jo efterhaanden til i Aviserne dernede. Der var tydeligt nok rejst en Bevægelse, der havde det Formaal at vække Mistillid til Udlandet og alt, hvad der kom derfra. Noget af det, der

aabenbart særligt ophidsede Sindene og krænkede den nationale Selvfølelse, var Tysklands Plads paa Verdenskortet, den Afstængthed, der havde hindret det i som England at blive en Sømagt af Rang. Dets betydeligste Havne, Hamburg og Kiel, laa begge afsides, udenfor den store Trafik. Tyskland maatte ud til Verdenshavet. Her var Opgaven — hed det bestandigt — som hele Folket skulde samles om og ofre alt paa. Dersom de smaa Nabolande, der sad inde med Kysterne, ikke undte Tyskland Alburum og godvilligt vilde vige, maatte den tyske Hærmagt tvinge dem. Tonen i Aviserne og paa de politiske Møder blev næsten for hver Dag mere truende i Diskussionerne derom. Samtidigt bragte Bladene hoverende Meddelelser om stadig forøget Virksomhed hos Krupp og andre tyske Vaabenfabriker.

Havde Bismarcks magtgriske Aand virkelig paany besat Folket? Skulde det opfyldes, hvad Nietzsche havde forudsagt, at Evropa efter den lange Fredsperiode vilde gaa ind til blodige Aar, til et Ragnarok, hvor Krudt

og Kugler alene skulde herske og Døden sidde paa Kongetronerne med sit grinende Ansigt tildækket af hykleriske Masker?

Paa Hjemvejen, da vi opholdt os i Berlin et Par Dage, mødte vi ogsaa her Vidnesbyrd om den krigerske Stemning i Landet. Da Morgenbladene havde meddelt, at Kejseren om Formiddagen vilde tage til Potsdam for at overvære en Revy af Garnisonen dér, var paa det angivne Tidspunkt begge Sider af »Unter den Linden« tæt pakket med Mennesker, der stod opstillet der for at se ham køre forbi og derved faa Lejlighed til at give deres Følelser Luft overfor Landets øverste Krigsherre. Saasnart den kejserlige Vogn kom tilsyne, brød Mængden ud i Hurraraab. Hattene svingedes, og alle tiljublede ham som den Halvgud og forventede Siegfried-Helt, han for Tiden i Folkets Øjne var.

Et Aarstid efter brød da ogsaa Verdenskrigen ud.

UNDERVEJS TIL MIG SELV

Tidligere udkom:

DRENGEAAR
HAMSKIFTE
ARV OG GÆLD

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Henrik Pontoppidans Bøger

Stækkede Vinger. 1881.
Landsbybilleder. 1883.
Sandinge Menighed. En Fortælling (1883). 2. Udg. 1903.
Ung Elskov. En Idyl (1885). 2. Udgave 1906.
Mimoser. Et Familieliv. 1886.
Fra Hytterne. Nye Landsbybilleder (1887). 2. Udg. 1905.
Isbjørnen. Et Portræt. 1887.
Spøgelser. En Historie. 1888.
Krøniker. 1890.
Natur. To smaa Romaner. 1890.
Skyer. Skildringer fra Provisoriernes Dage. 1890. Gyldendals Biblioteks Udgave 1906.
Muld. Et Tidsbillede (1892). 2. Oplag 1892.
Det forjættede Land. Et Tidsbillede (1892). 2. Opl. 1896.
Minder. (1893). Ny illustreret Udgave 1902.
Nattevagt. (1894). 2. gennemsete Udgave 1905. Gyldendals Biblioteks Udgave 1912.
Den gamle Adam. (1895). 3. Oplag 1905.
Dommens Dag. Et Tidsbillede. 1895.
Højsang. (1896). 2. Opl., ill. af N. P. Mols. 1896. 3. Opl. 1921.
Kirkeskuden. Illust. af F. Henningsen (1897). 2. Opl. 1897.
Det forjættede Land. (Samlet Udgave af »Muld«, »Det forjættede Land« og »Dommens Dag«). 7. Udgave 1938.
Vildt. Illustreret af F. Syberg. (1899). 2. Oplag 1899.
Fortællinger I—II. (1899). 2. Oplag 1903.
Lille Rødhætte. Et Portræt (1900). 2. Oplag 1900.
Det ideale Hjem. (1900). 2. Oplag 1900.
De vilde Fugle. Et Skuespil. 1902.
Et Endeligt. En Landsbyhistorie. 1904.
Borgmester Hoeck og Hustru. Et Dobbeltportræt (1905). 2. Oplag. 1905.

(Fortsættes næste Side)

Henrik Pontoppidans Bøger

(Fortsat)

Asgaardrejen. Skuespil. (1906). 2. Oplag 1928.
Det store Spøgelse. 1907.
Hans Kvast og Melusine. (1907). 3. Oplag 1920.
Lykke-Per (I—VIII) 1898—1904. Samlet Udgave (I—III) 1907. 7. Udgave (I—II) 1937.
Den kongelige Gæst (1908). 2. Oplag 1908.
To Portrætter. Isbjørnen. Lille Rødhætte. Gyldendals Biblioteks Udgave 1909.
Torben og Jytte. En Fortælling-Kres. (De Dødes Rige I) (1912). 4. Oplag 1916.
Storeholt. En Fortælling-Kres. (De Dødes Rige II) (1913). 3. Oplag 1914.
Toldere og Syndere. En Fortælling-Kres. (De Dødes Rige III) (1914). 3. Oplag 1914.
Enslevs Død. En Fortælling-Kres. (De Dødes Rige IV). (1915). 2. Oplag 1915.
Favsingholm. En Fortælling-Kres. (De Dødes Rige V). (1916). 3. Oplag 1916.
Et Kærlighedseventyr (1918). 9. Oplag 1918.
En Vinterrejse. Nogle Dagbogsblade. (1920). 3. Opl. 1920.
Noveller og Skitser I—II. 1922.
De Dødes Rige I—II. 4. Udgave 1922.
Mands Himmerig. (1927). 4. Oplag 1930.
Noveller og Skitser III. (Indhold: Højsang — Det ideale Hjem — Hans Kvast og Melusine — En Vinterrejse Rabbinerens Datter — Et Kærlighedseventyr — Rejsen gennem Livet). 1930.
Drengeaar. 1933.
Hamskifte. 1936.
Arv og Gæld. 1938.

Kirken og dens Mænd. Et Foredrag (1914). 2. Opl. 1914.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

